

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Допустити до захисту
Завідувач кафедри обліку та аудиту
_____ Кратт О.А.
(підпис) (прізвище, ініціали)
« ____ » _____ 20__ р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ОБЛІК І АУДИТ»**

Тема: «Організація і методика обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків на авіаційному підприємстві»

Виконавець: Степаненко Надія Григорівна
(П.І.Б. – повністю) (підпис)

Керівник: к.е.н., доцент Афанас'єва І.І.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові) (підпис)

КИЇВ 2020

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін виконання етапу роботи	Примітка
1	Написання та оформлення матеріалів першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	05.10.2020р.- 18.10.2020 р.	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	19.10.2020 р.- 08.11.2020 р.	
3	Написання та оформлення матеріалів третього розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	09.11.2020 р.- 22.11.2020 р.	
4	Написання та оформлення матеріалів четвертого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	23.11.2020 р.- 06.12.2020 р.	
5	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну роботу. 4. Перевірка кваліфікаційної роботи на плагіат. 5. Підготовка виступу.	07.12.2020 р.- 13.12.2020 р.	
6	1. Переплетення кваліфікаційної роботи. 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ЕК.	14.12.2020 р.- 22.12.2020 р.	

7. Консультація з окремих розділів:

Розділ	Консультант (посада, ПІБ)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
РОЗДІЛ 1	доцент Афанас'єва І.І.		
РОЗДІЛ 2	доцент Афанас'єва І.І.		
РОЗДІЛ 3	доцент Афанас'єва І.І.		
РОЗДІЛ 4	доцент Афанас'єва І.І.		

8. Дата видачі завдання «05» жовтня 2020 р.

Керівник Афанас'єва І.І. _____
(П.І.Б.) (підпис)

Завдання прийняв до виконання Степаненко Н.Г. _____
(П.І.Б.) (підпис)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Організація і методика обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків авіаційного підприємства» 116 с., 30 рис., 22 табл., 69 літературних джерел.

Мета роботи полягає у розкритті питань щодо організації та методики обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків авіаційного підприємства.

Об'єкт дослідження: процес організації та методики обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків авіаційного підприємства.

Предмет дослідження: сукупність наукових, теоретичних, методичних та практичних підходів щодо організації формальної і діалектичної логіки та методики обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків авіаційного підприємства.

Методи дослідження: аналіз та синтез, індукція, дедукція, аналогія, порівняння, узагальнення, формальної і діалектичної логіки економіко – математичне моделювання та прогнозування.

Інформаційні джерелами: законодавчо-нормативні документи, наукові статті, спеціалізовані журнали, інформація друкованих та електронних видань.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування підприємства викладених у роботі пропозицій щодо підвищення рівня організації обліку та аудиту грошових коштів підприємства.

Апробація результатів дослідження: тези доповіді на конференції.

ГРОШОВІ КОШТИ, ГРОШОВІ ПОТОКИ, ОРГАНІЗАЦІЯ, МЕТОДИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ.....	10
1.1 Визначення понять «грошові кошти» і «грошові потоки».....	10
1.2 Класифікація грошових коштів та грошових потоків.....	16
1.3 Нормативне регулювання обліку, аналізу та аудиту грошових коштів.....	23
1.4 Фінансово-економічні показники діяльності ДП «МА «Бориспіль».....	23
2 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ АВІАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	32
2.1 Організація документообігу операцій з грошовими коштами підприємства.....	32
2.2 Організація синтетичного та аналітичного обліку грошових коштів на авіаційному підприємстві.....	40
2.3 Організація обліку грошових коштів за центрами відповідальності підприємства.....	46
2.4 Відображення інформації про грошові кошти у фінансовій звітності ДП «МА «Бориспіль».....	53
3 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ДП «МА «БОРИСПІЛЬ».....	64
3.1 Методичні прийоми аналізу грошових коштів та грошових потоків підприємства.....	64
3.2 Аналіз структури та динаміки руху грошових потоків авіаційного підприємства.....	70
3.3 Ефективність управління грошовими потоками державного підприємства.....	78
4 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	84

4.1 Мета, основні завдання та джерела інформації аудиту грошових коштів авіаційного підприємства.....	84
4.2 Методика аудиту грошових коштів підприємства.....	86
4.3 Результати аудиту грошових коштів підприємства.....	94
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	104
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	108
ДОДАТКИ.....	115

ВСТУП

Безготівкові платежі є одним з основних способів розрахунків між підприємствами, організаціями та установами як в нашій країні, так і в інших країнах світу. Розрахунки грошовими коштами дають змогу значно скоротити кількість готівкових грошових коштів, що знаходяться в обігу в країні, та частку ризику під час розрахунків покупців з постачальниками, тобто є зручними та ефективними. Отже, вдосконалення механізму безготівкових розрахунків є необхідним та потребує додаткових досліджень. Однак постійний розвиток технологій потребує вдосконалення системи безготівкових розрахунків та їх обліку, тому можна стверджувати, що ці питання являються актуальними.

Дослідженню сутності, проблем організації, здійснення та розвитку безготівкових розрахунків присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як А. Борисов, Д. Коваленко, Р. Дянів, І. Косарєв, О. Міняйло, В. Міщенко, М. Ніконова, О. Орлюк, М. Савлук, Н. Соловей, В. Котечков, Н. Бондаренко, О. Вовчак, В. Сухарський, А. Щетинін. Однак постійний розвиток технологій потребує вдосконалення системи безготівкових розрахунків та їх обліку, тому можна стверджувати, що питання не є цілком розкритим.

Мета написання магістерської роботи – обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо методики та організації обліку, аналізу та аудиту безготівкових розрахунків в сучасних економічних умовах.

Для досягнення поставленої мети визначені та вирішені наступні завдання:

- визначити сутність грошових коштів та грошових потоків;
- дослідити напрями класифікації грошових потоків підприємства;
- уточнити нормативне регулювання обліку, аналізу та аудиту грошових коштів;
- оцінити фінансово-економічні показники діяльності ДП «МА «Бориспіль»;

- ознайомитися з організацією документообігу операцій з грошовими коштами підприємства;
- визначити особливості організації синтетичного та аналітичного обліку грошових коштів на авіаційному підприємстві;
- дослідити організацію обліку грошових коштів за центрами відповідальності підприємства;
- проаналізувати особливості відображення інформації про грошові кошти у фінансовій звітності ДП «МА «Бориспіль»;
- визначити методичні прийоми аналізу грошових коштів та грошових потоків підприємства;
- здійснити аналіз структури та динаміки руху грошових потоків авіаційного підприємства;
- дослідити ефективність управління грошовими потоками державного підприємства;
- визначити мету, основні завдання та джерела інформації аудиту грошових коштів авіаційного підприємства;
- розкрити методикау аудиту грошових коштів підприємства;
- дослідити порядок відображення результатів аудиту грошових коштів підприємства.

Об'єкт дослідження: процес організації та методики обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків авіаційного підприємства.

Предмет дослідження: сукупність наукових, теоретичних, методичних та практичних підходів щодо організації формальної і діалектичної логіки та методики обліку, аудиту грошових коштів та аналізу грошових потоків авіаційного підприємства.

Методи дослідження: аналіз та синтез, індукція, дедукція, аналогія, порівняння, узагальнення, формальної і діалектичної логіки економіко – математичне моделювання та прогнозування.

Інформаційні джерелами: законодавчо-нормативні документи, наукові статті, спеціалізовані журнали, інформація друкованих та електронних видань.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування підприємства викладених у роботі пропозицій щодо підвищення рівня організації обліку та аудиту грошових коштів підприємства.

Апробація результатів дослідження: тези доповіді на VI Міжнародна науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, листопад 2020) на тему «Аналіз грошових потоків в системі управління діяльністю підприємства».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1 Визначення понять «грошові кошти» і «грошові потоки»

Методологічні та методичні основи визначенні, визнання оцінки та руху грошових коштів та грошових потоків достатньо широко розглядаються в працях зарубіжних та вітчизняних учених: Д. Ван Хорна, А. Кінга, В.Г Гетьман, І. Бланка, В. Ковальова, С. Ф. Голова, В. М. Костюченка, А. Г. Загороднього, В.Ф. Палій, О. Терещенка, Я.В. Соколов та інших. Цим питанням приділяється значна увага у законодавчо-нормативних актах з бухгалтерського обліку та фінансової звітності, зокрема у національних та міжнародних стандартах, інших нормативних актах. Щодо визначення поняття «грошові кошти», то у національному законодавстві воно чітко регламентовано у національних стандартах бухгалтерського обліку та у Законі «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Окрім того, не існує однозначного підходу при визначенні та тлумаченні поняття «грошові потоки».

Гроші як міра вартості, широко використовуються як одиниця розрахунків, за їх допомогою можна надати вартісну оцінку всім економічним процесам та явищам на мікро- і макрорівнях, у всіх процесах фінансово-господарської діяльності підприємства. Всі види продукції, товарів, робіт та послуг потребують вираження у грошовому еквівалентів. У зіткненні сторін – бажання продати і готовність купити – визначається в кінцевому підсумку мінова вартість товару чи сума грошей, якою товар оцінюється на ринку та яка задовольняє обох суб'єктів операції. В цьому і полягає економічний зміст вираження вартості за допомогою грошей. Продаж взагалі може відбуватися на умовах товарного кредиту, тобто під майбутні гроші, але ціна визначається в момент операцій купівлі та продажу.

Другою за значенням є функція грошей як засобу обігу. У цій функції гроші служать засобом реалізації товарів, виступають посередником у їх обміні. Цю функцію можуть виконувати лише реальні гроші, тобто наявні золоті монети, зливки або їх паперові замітники. Рух грошових коштів в процесі господарської діяльності подано на рис.1.1.

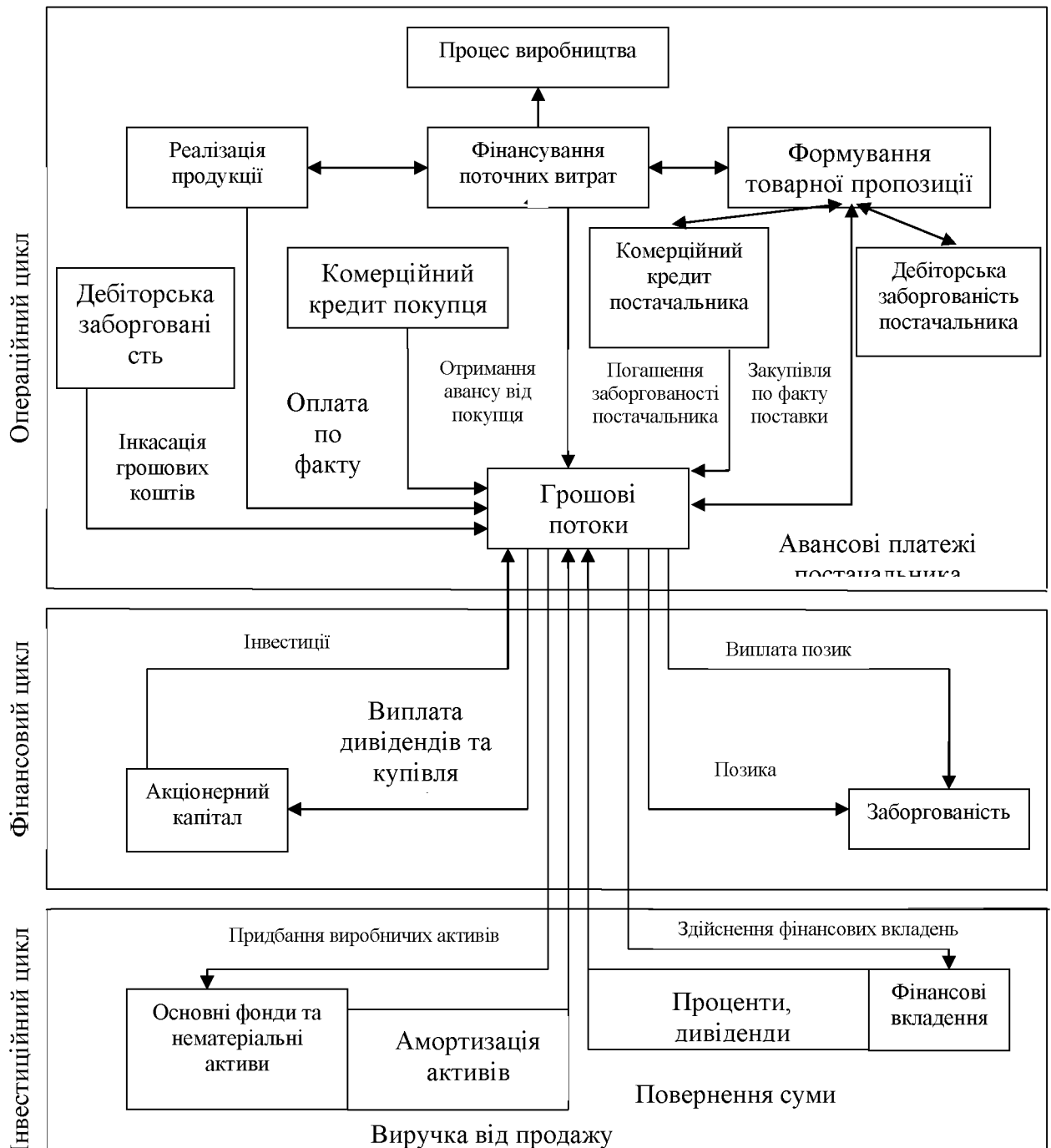

Рисунок 1.1 - Рух грошових коштів в процесі господарської діяльності

Неоднозначне тлумачення категорій «грошові кошти» та «грошові потоки» пов'язане з наявністю різних підходів до їх визначення. Категорія «грошові кошти» являється найліквіднішою складовою активів підприємства, тобто об'єктом бухгалтерського обліку, інформація про який знаходить відображення на рахунках синтетичного та аналітичного обліку, первинних документів, облікових реєстрів та у Балансі (Звіті про фінансовий стан). Категорія «грошові потоки» відображає рух грошових коштів від різних видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) та в аналізі ефективності руху грошових коштів як підсистемі управління цим об'єктом.

Проведений аналіз економічної літератури свідчить про те, що поняття «грошові кошти» має різноманітні терміни: «гроші активи», «гроші», «готівка», «безготівкові кошти», «фінансові ресурси», що призводить до неоднозначного розуміння сутності цих понять [1].

В економічному словнику за редакцією Г.В. Осовської грошові кошти визначено як «доходи та надходження, що акумулюються у грошовій формі на рахунках підприємства», що не враховують витратний механізм підприємства та кругообіг засобів [2]. Аналіз тлумачення понять «грошові кошти» та «грошові потоки» фахівцями представлено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Тлумачення науковцями понять «грошові кошти» та «грошові потоки»

№ з/п	Автор, джерело	Визначення
1	2	3
1	Дерій М. [4]	Інформація про грошові кошти є лише первинним джерелом, а щоб забезпечити подальший розвиток підприємства необхідно зважати на їх рух, тобто грошові потоки. Грошові кошти фактично виступають сферою застосування грошей
2	Г.В. Осовська [5]	грошові кошти визначено як «доходи та надходження, що акумулюються у грошовій формі на рахунках підприємства... і використовуються для забезпечення їхніх власних потреб або розміщення у вигляді ресурсів банків
3	Ф.Ф. Бутинець [6]	Грошові кошти – форма існування грошей, використовується як засіб обігу та платежу; грошові знаки національної валюти України – банкноти і монети, в тому числі пам'ятні та ювілейні монети, що знаходяться в обігу і є дійсними платіжними засобами

Кінець таблиці 1.1

4	С.М. Остафійчук [7]	Грошові кошти – готівка в касі підприємства, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто можуть у будь-який момент бути використані для здійснення розрахунків, або обміняні на законні платіжні засоби
5	Н.М. Ткаченко [8]	Грошові кошти – касова готівка, кошти на рахунках у банках, інші грошові кошти
3	Економічна енциклопедія. [9]	грошовий потік – сума всіх грошових надходжень і виплат підприємства або компанії за певний період
6	Л.С. Ястребівська [10]	грошові потоки – економічний процес, який опосередковується сукупністю розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих підприємством при реалізації господарської діяльності
7	Л.В. Івченко. [11]	Отже, грошовий потік підприємства – це рух грошових коштів на розрахункових, валютних та інших рахунках і в касі підприємства в процесі його господарської діяльності, що в сукупності становить його грошовий обіг
8	Єрешко Ю.О. [12]	Грошового потоку як обсяг грошових коштів, що отримує або виплачує підприємство протягом звіт- ного або планованого періоду [
9	К. Крічевець [13]	грошовий потік являє собою надлишок коштів, наявний в необмеженому розпорядженні підприємства... Є для керівництва підприємства насамперед масштабом вимірювання можливостей внутрішнього фінансування», а також: грошовий потік у загальному вигляді є «перевищення сумарних готівкових грошових коштів підприємства над його готівковими витратами
10	Мних Є.В. [14]	Грошовий потік – сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються його господарською діяльністю

Аналізуючи економічну сутність категорії «грошові кошти» зауважимо, що цю категорію розглядають з точки зору їх структури, значення у формуванні фінансових результатів та сфери застосування. Схематично трактування категорії «грошові кошти» та сфери їх застосування показано на рис. 1.2.

Деякі визначення щодо грошових потоків більш підходять до оцінки платоспроможності підприємства на підставі аналізу руху грошових коштів, але для оперативного управління грошовий потік не обмежується рамками одного періоду, він являється динамічним показником, що дозволяє планувати та прогнозувати надходження та витрачання грошових ресурсів. Якщо уявити підприємство як динамічний організм, то грошові потоки виконують функцію

системи обігу ресурсів коли система управління грошовими потоками працює безперервно й ефективно.

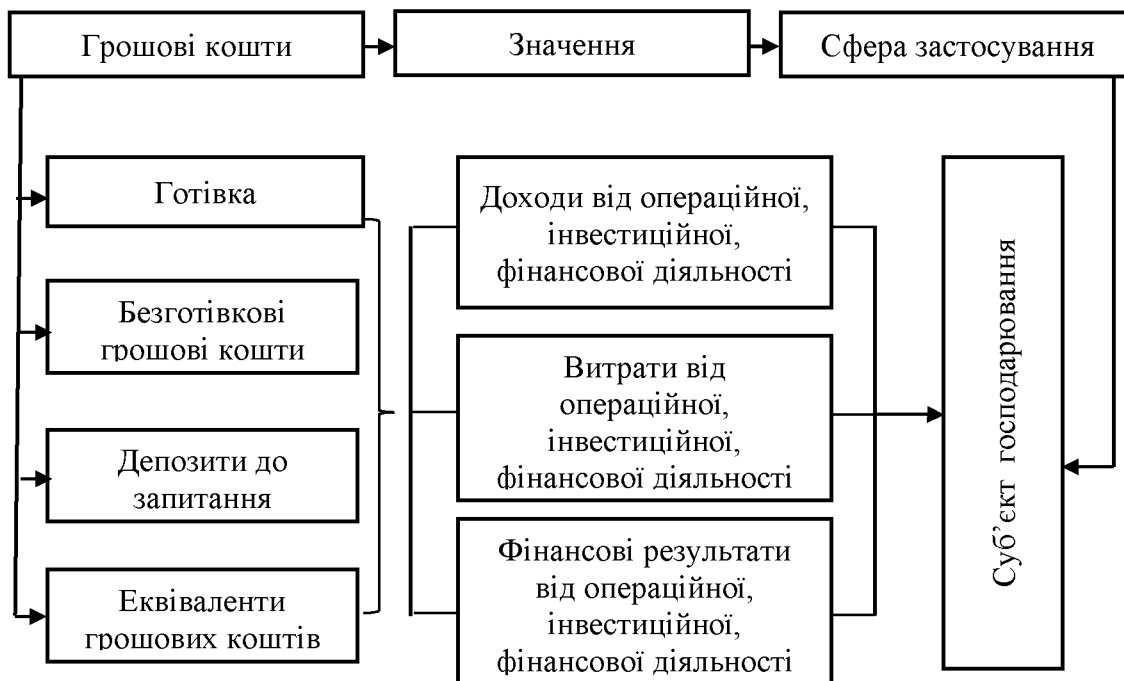

Рисунок 1.2 – Трактування поняття «грошові кошти» та сфера їх застосування

Грошовий потік є рухом фінансових ресурсів, під яким треба розуміти зміну їх кількості, форми, вартості, їх розподіл та перерозподіл між різними контрагентами. Таким чином, в процесі розподілу фінансових результатів утворюється фінансовий потік, пов'язаний з виплатою частки учасникам та матеріальним стимулюванням працівників. При цьому грошовий потік виникає коли відбувається витрачання грошових коштів на ведення фінансово-господарської діяльності. У випадку перерахування коштів за продукцію, товари, виконані роботи або надані послуги, вартість яких крім собівартості включає прибуток, виникає грошовий потік та фінансовий потік.

Терміни «грошові кошти» та «грошові потоки» реально об'єднуються у Звіті про рух грошових коштів, де надходження та витрачання грошових коштів, тобто їх рух, розглядається як грошовий потік. Інформація про рух грошових коштів відіграє важливе значення у системі управління прибутком. Саме цю ділянку забезпечує інформацією бухгалтерський облік, оскільки він є

постачальником інформації для контролю, аналізу, планування. Інформація повинна має бути повною та достовірною, окрім того не лише зовнішньою, а й внутрішньою, враховуючи потреби.

Є.М. Заремба виділяє наступні підходи науковців щодо визначення категорії «грошові потоки»:

- різниця між отриманими та виплаченими підприємством грошовими коштами за певний період, що характеризує нестачу або надлишок коштів;
- безперервний обіг грошових коштів, що означає їх надходження та витрачання за певний період [16].

У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» дається визначення грошових як готівки в касі та депозитів до запитання [17].

У п.6. МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» викладено значення термінів, які використовувані в цьому стандарті (див. табл. 1.2)

Таблиця 1.2 – Визначення основних категорій, що містяться у МСБО 7

№ з/п	Термін	Визначення	Примітки
1	Грошові кошти	складаються з готівки в касі і депозитів до запитання.	
2	Еквіваленти грошових коштів	короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості	Еквіваленти грошових коштів утримуються для погашення короткострокових зобов'язань, але не для інвестиційних або яких-небудь інших цілей.
3	Грошові потоки	надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів	
4	Операційна діяльність	основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.	
5	Інвестиційна діяльність	придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів	
6	Фінансова діяльність	діяльність, що спричиняє зміни розміру та складу вкладеного капіталу та запозичень суб'єкта господарювання	

Порівняння викладень основних понять у національних та міжнародних стандартах подано у табл. 1.3.

Таблиця 1.3 - Порівняльна таблиця тлумачення понять «грошові кошти», «грошові потоки» та «еквіваленти грошових коштів» за національними та міжнародними стандартами

№ з/п	Поняття	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»
1	Грошові кошти	готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання	складаються з готівки в касі та депозитів до запитання
2	Грошові потоки	Визначення відсутнє	надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів
3	Еквіваленти грошових коштів	короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості	короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості

С. Максудов вважає, що «у зв'язку з необхідністю визначати і бухгалтерський, і податковий прибуток (із значними розбіжностями в порядку їх визначення) такі канонічні показники діяльності підприємства, як фінансовий результат, прибуток, рентабельність, втратили частину своєї економічної сутності, у зв'язку з цим керівників підприємства все більше цікавить не стільки питання отримання прибутку, скільки рух грошових коштів підприємства» [16].

1.2 Класифікація грошових коштів та грошових потоків

Фінансово-господарську діяльність підприємства обслуговують чисельні потоки грошових коштів, тому поняття «грошові потоки» є агрегованим. У цьому сенсі класифікація відіграє важливе значення для досягнення поставленої мети та прийняття управлінських рішень. Грошові потоки можна класифікувати за різні напрямки в залежності від цілі, головне, щоб таке групування

дозволяло деталізувати інформацію про об'єкт для вирішення певного завдання з управління, обліку, контролю чи аналізу об'єкта дослідження.

До наявних облікових проблем стосовно наявності та руху грошових коштів вчені - економісти відносять:

- визнання та класифікацію грошових коштів;
- правильне їх відображення у звітності;
- організацію внутрішньогосподарського контролю процесу збереження та використання грошових коштів;
- оптимізацію надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для аналізу отриманих і втрачених вигод від проведених заходів;
- повноту та своєчасність відображення в системі обліку руху грошових коштів

Операційна діяльність вважається основною діяльністю господарюючого суб'єкта. В ході здійснення такої діяльності кошти надходять в результаті реалізації продукції, робіт, послуг, за надання в оренду активів, витрачаються для розрахунків з постачальникам, на виплати працівникам, оплату податків та платежів, а також інші види діяльності, які не відносяться до інвестиційної та фінансової діяльності.

Сукупність операцій, які призводять до зміни величини та (або) складу власного та позикового капіталу, а саме: надходження від власного капіталу; емісія акцій; отримання позик та їх погашення; викуп акцій власної емісії; виплата дивідендів формують грошові потоки від фінансової діяльності.

Інвестиційна діяльність відповідно до міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку – це сукупність операцій із придбання та продажу необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів, тобто: платежі, пов'язані з придбанням фінансових інвестицій, основних засобів, нематеріальних активів; надходження коштів від продажу необоротних активів та фінансових інвестицій, а також від отриманих дивідендів, відсотків.

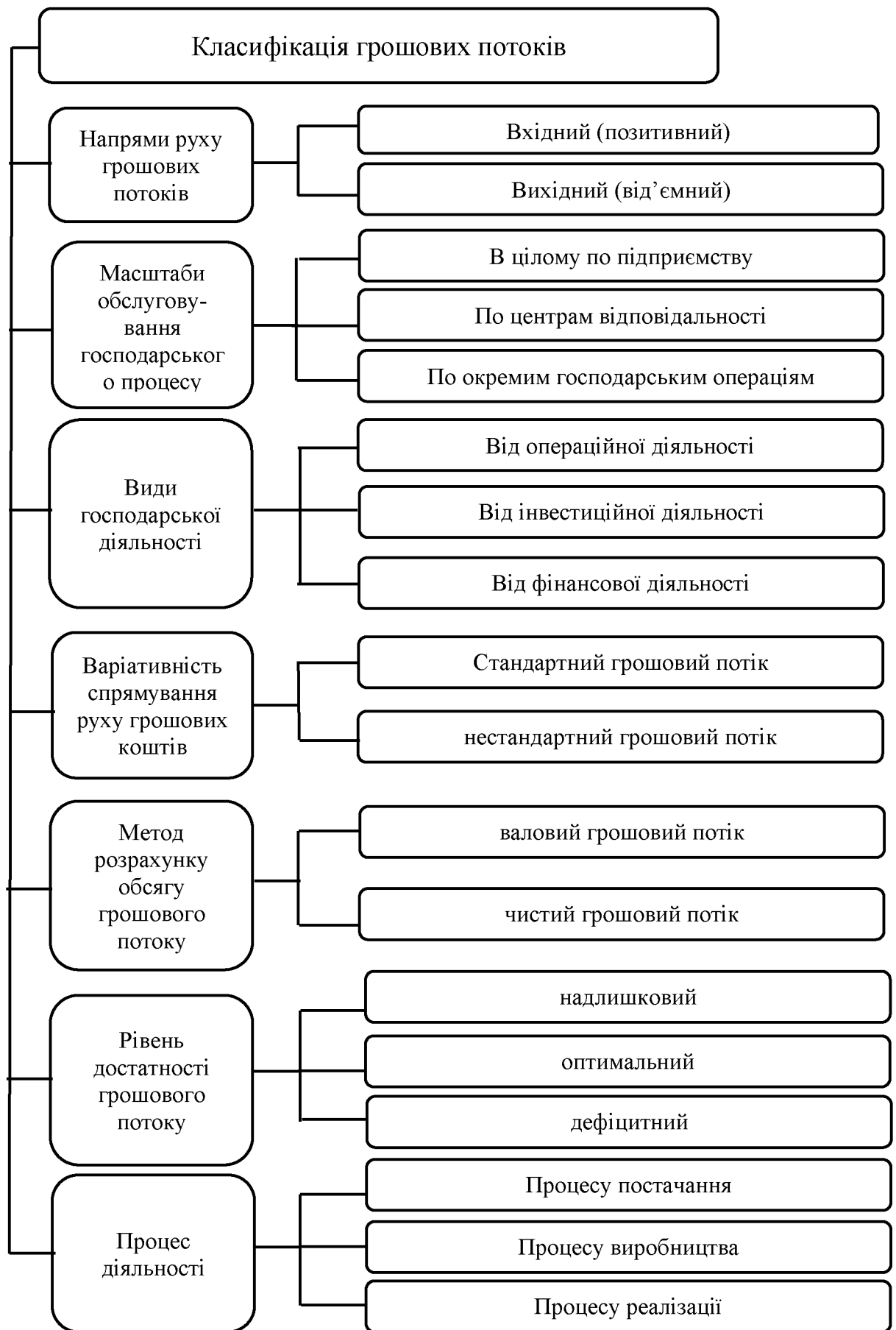

Рисунок 1.3 – Класифікація грошових потоків

У МСБО 7 містяться приклади грошових потоків від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності (рис. 1.4).

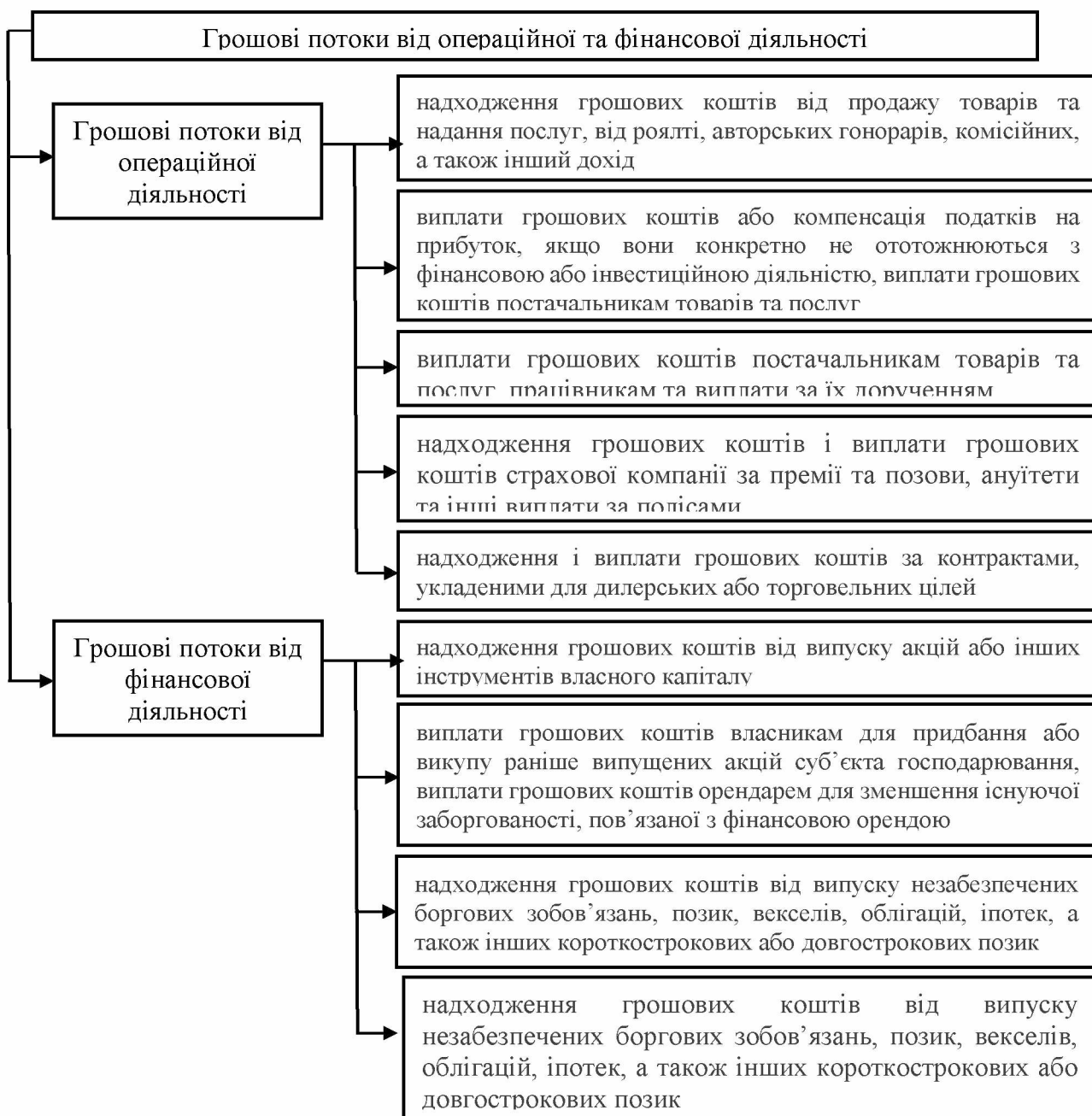

Рисунок 1.4 – Приклади грошових потоків від операційної та фінансової діяльності за МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»

Приклад грошових потоків, які виникають через здійснення інвестиційної діяльності, що подано у МСБО 7 представлено на рис. 1.5.

Різні погляди щодо класифікації грошових потоків відмічаються в роботах зарубіжних та українських вчених-економістів. Зокрема, Дж.К. Ван Хорн [21] деталізує грошові потоки за напрямками їх руху, розподіляючи їх на вхідний та вихідний). Вчений-економіст О.О. Терещенко [22] класифікує грошові потоки залежно від напрямку руху, а також залежно від виду господарської діяльності підприємства.

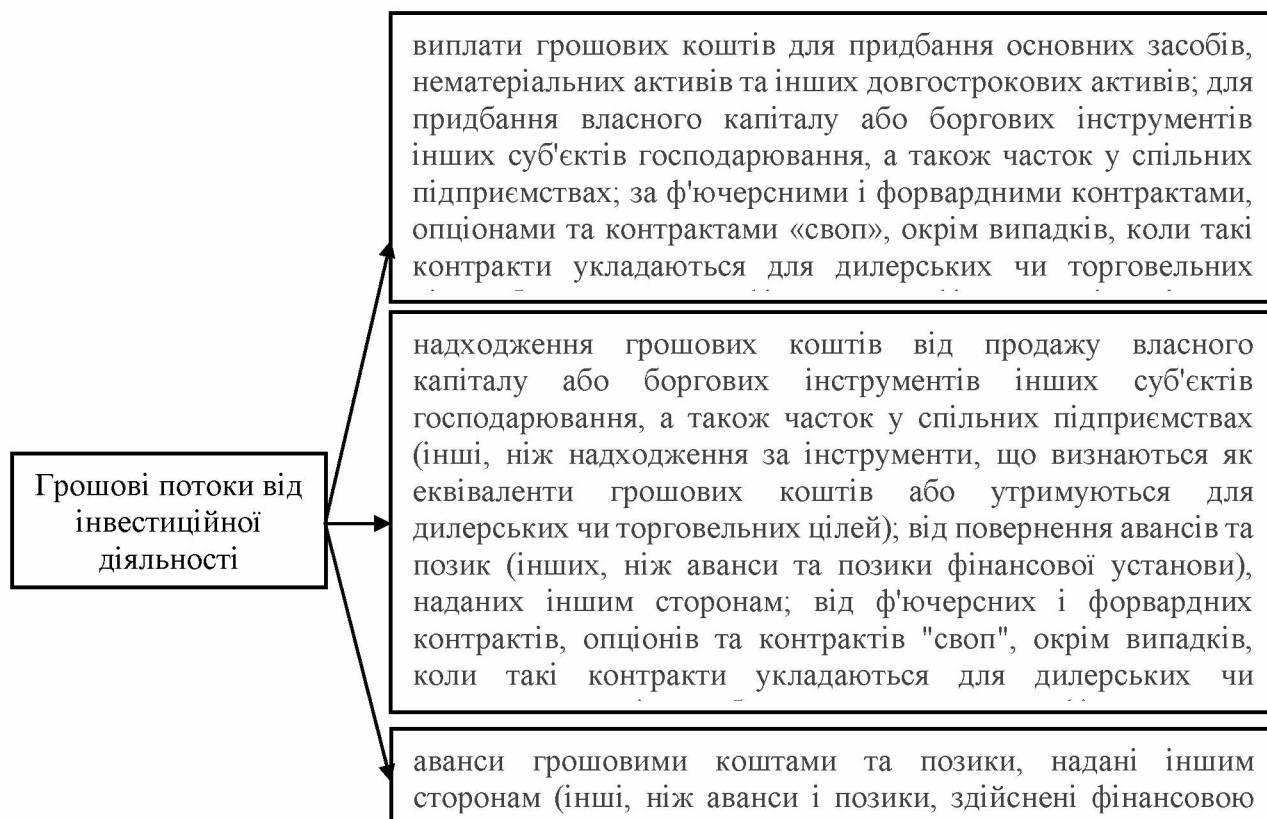

Рисунок 1.5 – Приклади грошових потоків від інвестиційної діяльності за МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»

1.3 Нормативне регулювання обліку, аналізу та аудиту грошових коштів

Законність здійснення операцій з грошовими потоками регламентується чинним законодавством України і визначається на основі нормативно-правових документів. Аналіз законодавчо-правових актів, що регулюють облік та аудит грошових коштів, представлено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Нормативні акти з регулювання обліку та аудиту грошових коштів

№ з/п	Законодавчо - нормативний документ	Основний зміст
1	Господарський кодекс [23]	Регулює здійснення господарської діяльності в Україні та питання господарських відносин, які виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання
2	Податковий кодекс України [24]	Визначає особливості оподаткування розрахункових операцій, адміністрування податків та здійснення контролю
3	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [25]	Надається визначення грошових коштів, їх еквівалентів та руху грошових коштів, склад статей звіту про рух грошових коштів
4	Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996 – XIV [26]	Регулює правові основи організації та ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
5	Закон України «Про валюту і валютні операції» [27]	Визначає правові засади здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій і уповноважених установ та встановлює відповідальність за порушення законодавства. Мета Закону - забезпечення єдиної державної політики у сфері валютних операцій та вільного здійснення валютних операцій на території України.
6	Інструкція про застосування [28]	регламентіє призначення та порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності
7	П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [26]	Дано визначення монетарних та немонітарних статей балансу; характеристика операцій в іноземній валюті; особливості розкриття інформації про вплив змін валютних курсів у примітках до фінансової звітності. Регулює облік курсових різниць, що виникають під час розрахунків за монетарними активами або перерахунку монетарних статей за чинними валютними курсами
8	МСБО 7 [17]	Визначення основних понять, звітності про грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, звітність про грошові потоки на нетто-основі, грошові потоки в іноземній валюті, порядок розкриття інформації про компоненти грошових коштів та їх еквівалентів у звіті про рух грошових коштів за статтями

Кінець таблиці 1.4

1	2	3
9	Положення № 148 [29]	визначає порядок ведення касових операцій у національній валюті України юридичними особами та їх відокремленими підрозділами незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, які здійснюють підприємницьку діяльність. Вимоги Положення не поширюються на комерційні банки та операцій з переказу готівки та валютно-обмінні операції

Одним з важливих питань для кожного підприємства залишається питання встановлення та дотримання ліміту каси. Введенням у дію Постанови № 148 змінилося відношенням до понадлімітованих залишків готівкових коштів.

Рисунок 1.6 – Основні терміни, визначені Положенням № 148

У складі грошових коштів згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [25]. Також у національному стандарті надається визначення еквівалентів грошових коштів як короткострокових високоліквідних фінансових інвестицій, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

1.4 Фінансово-економічні показники діяльності Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль»

Державне підприємство «Міжнародний Аеропорт «Бориспіль» (ДП «МА «Бориспіль», Підприємство) - державне комерційне підприємство цивільної авіації, уповноваженим органом управління якого являється Міністерство інфраструктури України (уповноважений орган управління), що належить Міністерству інфраструктури України. Юридична адреса підприємства - 08300, Київська обл., Бориспільський р-н, с. Гора, вул. Бориспіль-7.

Державне підприємство «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» являється найбільшим аеропортом України, який здійснює авіаційні послуги, допоміжні авіаційні послуги та комерційні послуги. Підприємство постійно здійснює роботу із залучення нових авіаперевізників до співпраці, працює у трьох напрямках надання послуг: авіаційні послуги цивільної авіації, допоміжні авіаційні послуги (перевезення пошти і вантажу) та комерційні послуги.

Підприємство являється дійсним членом відповідних міжнародних та національних асоціацій: Міжнародної ради аеропортів, Української асоціації авіаційного транспорту, Торгово-промислової палати України, Української асоціації якості, Організації роботодавців підприємств транспортних послуг, Асоціація платників України і керується у своїй діяльності стандартами та практикою Міжнародної асоціації повітряного транспорту, Міжнародної організації цивільної авіації [31].

З метою контролю за фактичним надходженням грошових коштів та їх витрачанням у процесі господарської діяльності здійснюється планування діяльності державних підприємств. Він являється орієнтиром у фінансовій роботі підприємства з державною формою власності та характеризує обсяг фінансових ресурсів, необхідних для господарської діяльності. В цілому план (від лат. *planum* – рівне місце, площа) – попередньо визначений порядок, послідовність здійснення певної програми, виконання роботи, проведення заходів тощо [31].

Підприємство являється монополістом в сфері надання послуг з експлуатації злітно-посадкових смуг, посадки-зльоту повітряних суден, забезпечення авіаційної безпеки, забезпечення перевитрати літаків, надання комунальних послуг в аеропорту. ДП «МА «Бориспіль» здатен конкурувати з великими світовими аеропорт-терміналами, на що не здатен жоден інший аеропорт України. За даними Міжнародної ради аеропортів (ACI Europe). У 2018 році компанія очолила рейтинг основних аеропортів Європи (номер один у групі європейських аеропортів, що обслуговує від 10 до 25 мільйонів пасажирів в рік)

Важливим питанням забезпечення стабільної роботи аеропорту, планування та прогнозування результатів його діяльності є аналіз показників фінансового стану підприємства. Фінансовий аналіз здійснюється за даними фінансової звітності, фінансових планів державного підприємства та інших звітних форм за три роки [32].

Однією з умов якісно проведеного аналізу являється порівняння показників у динаміці за декілька років, визначення тенденції їх зміни та формулювання висновків щодо результатів аналітичних розрахунків. Систему показників оцінки фінансового стану підприємства представлено на рис. 1.7.

Рисунок 1.7 - Система показників оцінки фінансового стану підприємства

Аналіз основних фінансових результатів проведено за даними Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за три останні звітні роки. Спочатку визначено динаміку формування доходів від операційної діяльності, потім фінансової та інвестиційної. Результати проведеного аналізу подано у табл. 1.5.

Таблиця 1.5 - Аналіз фінансових результатів ДП «МА «Бориспіль» в тис. грн. за 2017-2019 рр.

Стаття	2017 Рік	2018 Рік	Відносне відхилення, %	2019 рік	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3870048	4279226	10,57	4476477	4,60
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1350288	1751921	29,74	2209220	26,10
Валовий: прибуток	2519760	2527305	0,30	2267257	-10,29
Рентабельність поточних витрат	65,1	59,1	-9,22	50,65	-14,29
Інші операційні доходи	151694	155536	2,53	79097	-49,15
Адміністративні витрати	95627	136394	42,63	185374	35,91
Витрати на збут	8804	9233	4,87	12185	31,97
Інші операційні витрати	209761	90490	-56,86	82852	-8,44
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2360562	2446724	3,65	2065943	-15,56
Інші фінансові доходи	10787	96885	798,1	153870	58,82
Інші доходи	64015	3960	-93,81	36486	821,37
Фінансові витрати	283270	250076	-11,71	238333	-4,69
Інші витрати	37803	23638	-37,47	121945	415,89
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2114291	2272824	7,49	1896021	-16,58
Витрати з податку на прибуток	382871	421888	10,19	363160	-13,92
Рентабельність реалізації	54,6	53,11	-2,73	42,36	-20,24
Чистий прибуток	1731420	1857920	7,31	1532861	-17,49
Рентабельність підприємства	44,7	43,4	-2,91	34,24	-21,11

Проведений аналіз фінансових результатів ДП «МА «Бориспіль» свідчить про зростання чистого доходу авіаційного підприємства протягом 2017-2019 років. У 2018 році у порівнянні з 2017 роком чистий дохід виріс на 10,57%, темпи росту чистого доходу у 2019 році порівняно з попереднім роком дорівнюють 4,6%. Але собівартість наданих послуг та виконаних робіт протягом трьох років зростала більшими темпами ніж дохід від реалізації таких робіт та послуг.

Темпи росту собівартості у 2018 році у порівнянні з 2017 роком дорівнювали майже 30%, у 2019 році вони досягли 26,10%. Ці показники певним чином вплинули на динаміку валового прибутку, який визначається різницею між чистим доходом та собівартістю продукції (робіт та послуг).

Валовий прибуток збільшився у 2018 році у порівнянні з 2017 роком майже не збільшився, негативною тенденцією стало зменшення прибутку в 2019 році на 10,29%. Це обумовлено зростанням собівартості робіт та послуг, що негативно вплинуло на показник валового прибутку. На підставі даних про чистий дохід та собівартість продукції (робіт та послуг) розраховано рентабельність поточних витрат. Динаміка цього показника свідчить про його зниження через відмічені негативні тенденції коливання валового прибутку.

Щодо інших інвестиційних витрат, то протягом 2017-2018 років їх розмір залишався майже незмінним, виявлено зростання витрат на 2,53%. Але у 2019 році відмічено значне зниження витрат на 49,15%, що позитивно впливає на фінансовий результат від операційної діяльності.

Проведений аналіз адміністративних витрат свідчать про постійне зростання цих витрат упродовж досліджуваного періоду. У 2018 році рівень адміністративних витрат збільшився на 42,63%, в останньому досліджуваному році вони зросли на 35,91%. Витрати на збут у порівнянні з адміністративними витратами мають незначне значення, протягом 2018 року вони збільшилися на 4,87%, але у 2019 році витрати на збут збільшилися на 31,97%.

Інші операційні витрати за перші два роки знизилися на 56,86%, протягом останнього року вони знизилися на 8,44%. Кожний вид доходів та витрат від операційної діяльності певним чином вплинув на формування фінансового

результату, який майже не змінився упродовж 2017-2018 рр., та у 2019 році знизився на 15,56%.

Підтвердженням розвитку фінансової діяльності аеропорту являється зростання фінансових доходів у 2018 році на 798%, наприкінці 2019 року інші фінансові доходи збільшилися на 58,82%. Інші доходи у 2018 році знизилися на 93,81%, але у 2019 році відмічається стрімке зростання таких доходів на 821,37%. Фінансові витрати протягом 2017-2019 років знижались, спочатку на 11,71% та 4,69% відповідно. Інші витрати за 2017-2018 рр. знизилися на 37,47% та значно зросли у 2019 році на 415%.

Визначена динаміка доходів та витрат вплинула загальний фінансовий результат до оподаткування усієї діяльності наступним чином: у 2018 році показник збільшився на 7,49%, у 2019 році відмічається зниження прибутку до оподаткування на 16,58%. Динаміка чистого прибутку майже відповідає динаміці неоподаткованого прибутку.

За даними викладених показників здійснено розрахунок рентабельності реалізації як добутку фінансового результату до оподаткування та чистого доходу від реалізації продукції. У 2017 році цей показник дорівнював 54,6%, що свідчить про високий рівень прибутковості реалізації робіт та послуг. Протягом 2018-2019 року цей показник незначно знижався, але позитивним для МА «Бориспіль» являється висів рівень прибутковості операцій та діяльності загалом.

Ліквідність підприємства відображає його здатність розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями ліквідними оборотними активами шляхом швидкого конвертування їх у грошові кошти, а платоспроможність виявляє здатність підприємства розраховуватися за власними поточними зобов'язаннями лише наявними на підприємстві грошовими коштами та їх еквівалентами.

Для будь-якого підприємства дуже важливо своєчасно розраховуватися за поточними зобов'язаннями ліквідними засобами, тобто у розпорядженні суб'єкта господарювання має бути достатньо ліквідним активів. Така

спроможність оцінюється показниками ліквідності. Основні показники оцінки ступеня ліквідності підприємства представлено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6 - Основні показники ліквідності ДП «МА «Бориспіль» за 2017-2019рр.

Показники	Роки			Відн. відх., % 2019/2017	Відн. відх., % 2019/2018
	2017	2018	2019		
Коефіцієнт покриття	1,22	1,03	1,77	145,1	171,8
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,12	0,9	0,89	79,4	98,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,48	0,37	0,44	91,7	118,9

Ліквідність підприємства визначається за допомогою низки коефіцієнтів:

1) коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних активів до суми найтерміновіших зобов'язань, термін погашення яких найближчий за часом, та суми кредиторської заборгованості й короткострокових кредитів. Цей показник характеризує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість, його рекомендоване значення більше 0,2.

2) коефіцієнт покриття або поточної ліквідності розраховується як відношення загальної суми оборотних активів з урахуванням витрат майбутніх періодів до суми термінових зобов'язань. Характеризує достатність оборотних активів для покриття заборгованості підприємства. Критичне значення коефіцієнта покриття дорівнює 1, негативна динаміка показника свідчить про ризик неплатоспроможності господарюючого суб'єкта.

3) коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення різниці оборотних активів та запасів підприємства до суми поточних зобов'язань. Показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена не тільки за

рахунок грошових коштів, але і за рахунок очікуваних надходжень. Нормативне значення - більше 1.

Отримані показники ліквідності свідчать про позитивну тенденцію на підприємстві щодо стану платоспроможності. Коефіцієнт покриття відповідає нормі та значно зростає, за два роки майже у 2 рази. Динаміка цього показника свідчить про достатність фінансових ресурсів для своєчасного погашення боргів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2018-2019 роках не відповідає нормативному значення, але ці відхилення є незначними. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності свідчить про те, що підприємство спроможне погасити негайно своїми грошовими коштами мінімальну частину поточних зобов'язань. Показник абсолютної ліквідності більше нормативного показника та незначно коливався протягом досліджуваних років.

Показники фінансової стійкості являються параметрами, які характеризують рівень платоспроможності та ліквідності підприємства, визначають економічний потенціал та можливість стратегічного розвитку, розширення обсягів виробництва продукції та її обсягів збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, адже нестача фінансових ресурсів для будь-якої виробничої системи впливає на стабільність ведення фінансово-господарської діяльності [26].

Фінансова стійкість як складова фінансового стану підприємства залежить від ефективного управління активами та визначається їх оптимальною структурою, співвідношенням власних і позикових коштів, господарських засобів й джерел їх фінансування, від обраної стратегії діяльності та управління та інших зовнішніх факторів [33].

Динаміка показників свідчить про їх незначні зміни, що підтверджує стійкий фінансовий стан підприємства.

Таблиця 1.7 - Основні показники фінансової стійкості ДП «МА «Бориспіль» за 2017-2019рр.

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відн. відх., % 2019/2017	Відн. відх., % 2019/2018
Коефіцієнт фінансової залежності	1,3	1,41	1,38	106,2	97,9
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,5	0,3	0,35	60	116,7
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	1,16	1,26	1,18	101,7	93,7
Поточна платоспроможність	1,2	1,4	1,3	108,3	92,9

Фінансова стійкість являється комплексною оцінкою, яка характеризує стабільний фінансовий стан підприємства, за якого ефективно використовуються фінансові ресурси, забезпечуються фінансова автономія та платоспроможність.

Висновки до розділу 1

1. Досліджено історичний аспект ролі грошей в розвитку цивілізації та економіки держав та підприємств. Досліджено економічну сутність понять «грошові кошти» та «грошові потоки» та сформульовано висновок, що гроші та грошові кошти використовуються як об'єкт бухгалтерського обліку та у нормативних актах включають готівку, грошові кошти на банківських рахунках та еквіваленти грошових коштів. Категорія «грошові потоки» використовується для характеристики руху грошових коштів, для відображення у певній формі фінансової звітності руху коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

2. Побудова класифікації грошових коштів дозволяє у подальшому розглядати різні напрями їх використання, контролювати їх рух та деталізувати

інформацію про ліквідні активи, які забезпечують кругообіг господарських засобів.

3. Наявні розбіжності у нормативних актах, національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності, значна кількість та нестабільність нормативних актів ускладнюють процес обліку грошових коштів.

3. На підставі фінансової звітності ДП «МА «Бориспіль» проведено аналіз основних фінансово-економічних показників. Результати розрахунків динаміки та структури показників, які формують фінансовий результат, свідчить про стрімке зростання доходів від усіх видів діяльності у 2018 році. Зокрема відзначено зростання доходів від фінансової діяльності.

4. За даними доходів та витрат від усіх видів діяльності розраховано показники рентабельності, рівень якої коливався у діапазоні 50 %, що підтверджує прибутковість діяльності аеропорту.

5. Розраховані показники ліквідності свідчать про високий рівень платоспроможності, у підприємства достатньо ліквідних активів для своєчасного погашення заборгованості. Усі розраховані показники відповідають нормативам та свідчать про високий рівень фінансової стійкості підприємства.

2 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ АВІАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організація документообігу операцій з грошовими коштами підприємства

Бухгалтерський облік грошових коштів виконує наступні завдання:

- забезпечення повноти та правильності розрахункових операцій за різними видами платежів та надходжень;
- перевірка законності операцій з грошовими коштами, правильності документального оформлення операцій;
- забезпечення збереження грошових коштів, касових документів;
- пошук раціонального використання грошових коштів, у тому числі у якості фінансових інвестицій;
- контроль за своєчасною оплатою рахунків та дотриманням касової дисципліни;
- правильне відображення інформації у первинних документах, облікових регістрів та звітності.

Готівкові грошові кошти знаходяться на підприємстві для здійснення певних платежів, які забезпечують ритмічність господарської діяльності. Чинним законодавством обмежено обіг готівки, напрямами використання готівкових коштів являються: виплата заробітної плати, витрати на відрядження та господарські потреби в обмеженій кількості. Тому підприємства мають у своєму розпорядженні касу - спеціально обладнане місце, де зберігається готівка та відповідні касові документи. Відповідальність за забезпечення зберігання готівкових коштів у касі несе керівник підприємства, матеріально-відповідною особою, яка приймає і видає готівку та складає первинні документи з обігу готівкових коштів, являється касир.

Оприбуткування та видача готівки через касу підприємства оформлюють відповідно прибутковим та видатковим касовими ордерами.

У процесі здійснення господарської операції підприємство відкриває наступні види банківських рахунків (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Види банківських рахунків

Організація процесу обліку грошових коштів підприємства включає наступні етапи:

1) організація первинного обліку, тобто фіксації фактів надходження та витрачання грошових коштів у національній та іноземній валюті у первинних документах, більшість з яких типової форми (КО - 1, КО - 2, КО - 3, КО - 4, КО - 5, платіжні доручення, виписки банку);

2) організація поточного обліку, яка полягає у налагодженні синтетичного та аналітичного обліку, що фіксується у Наказі про облікову політику та відображається в облікових регістрах синтетичного та аналітичного обліку;

3) організація зведеного, узагальнюючого обліку, що полягає у формуванні інформації про грошові кошти у звітності (фінансовій, податковій, статистичній, управлінській) [36].

Після обробки касових документів касир складає звіт, документи комплектуються в хронологічному порядку, нумеруються, та переплітаються в окремі папки. Зберігаються касові документи відповідно до законодавства України протягом 36 місяців після закінчення календарного року особою, яка

відповідає за їх зберігання та передачу в архів підприємства. Вносити з приміщення підприємства касові документи дозволяється тільки за наявності письмового дозволу керівника або головного бухгалтера, але вони мають бути повернуті у приміщення підприємства до кінця робочого дня. Касові документи можуть вилучатися тільки у випадках, передбачених законодавством України [36]. Облік грошових коштів ведеться з використанням здебільшого типовими формами первинних документів, які мають бути оформлені належним чином. Облік грошових коштів в касі ведеться на активному рахунку 30 «Готівка» окремо в національній і окремо в іноземній валюті. На підставі звітів касира робляться записи за дебетом рахунку у відомість №1, за кредитом – у журнал № 1. Підсумкові дані цих документів звіряються з касовою книгою, оборотно-сальдовою відомістю по синтетичних рахунках. Загальна схема документування цих операцій з готівкою наведена на рис. 2.2.

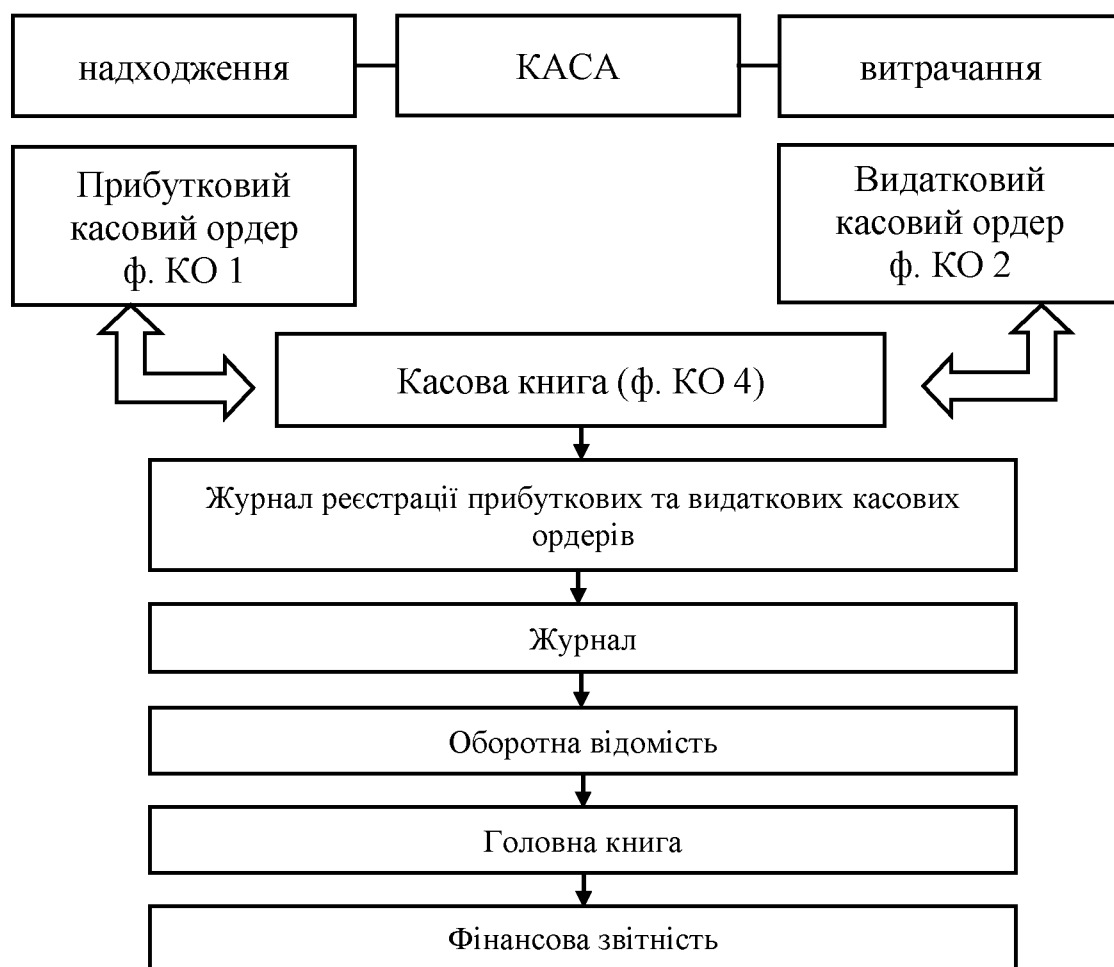

Рисунок 2.2 – Схема облікового процесу касових операцій

Більшість операцій, які здійснюються на поточну рахунок підприємства комерційні банки проводить безготівковим шляхом, тобто з рахунку підприємства-платника на підставі первинних документів списуються грошові кошти, які зараховуються на рахунок підприємства - одержувача.

Для здійснення безготівкових грошових операцій на банківських рахунках використовують наступні документи, які показано на рис. 2.3.

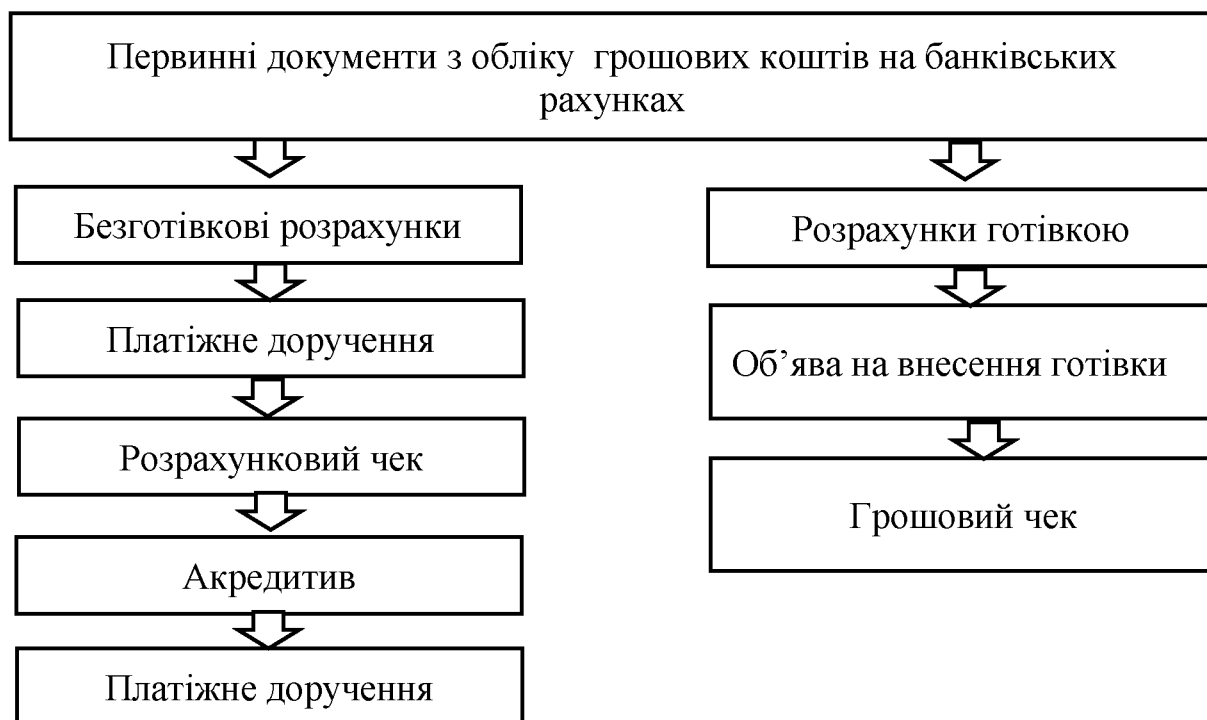

Рисунок 2.3 – Документування операцій з грошовими коштами на банківських рахунках

Грошові кошти підприємства знаходять у безперервному русі та є відображенням здійснення операцій з придбання активів, надання кредитів та їх виплати, погашення кредиторської заборгованості перед контрагентами, розрахунками з дебіторами та інші. На сьогоднішній день не існує жодного підприємства, котре не використовувало би у своїй фінансово-господарській діяльності готівку. Готівка в касі може зберігатися в межах лімітів залишку, який встановлюється підприємством самостійно виходячи з потреб господарської діяльності. Важливим питанням при здійсненні розрахунків готівковими коштами являється дотримання фінансової дисципліни.

Ліміт залишку готівки в касі - граничний розмір суми готівки, що може залишатися в касі в позаробочий час та забезпечити роботу на початку наступного робочого дня [38].

Цим положенням зазначені терміни, які по'язані з обігом готівки. Зокрема до термінів, що характеризують готівкові розрахунки та документальне оформлення руху готівки (рис.2.4).

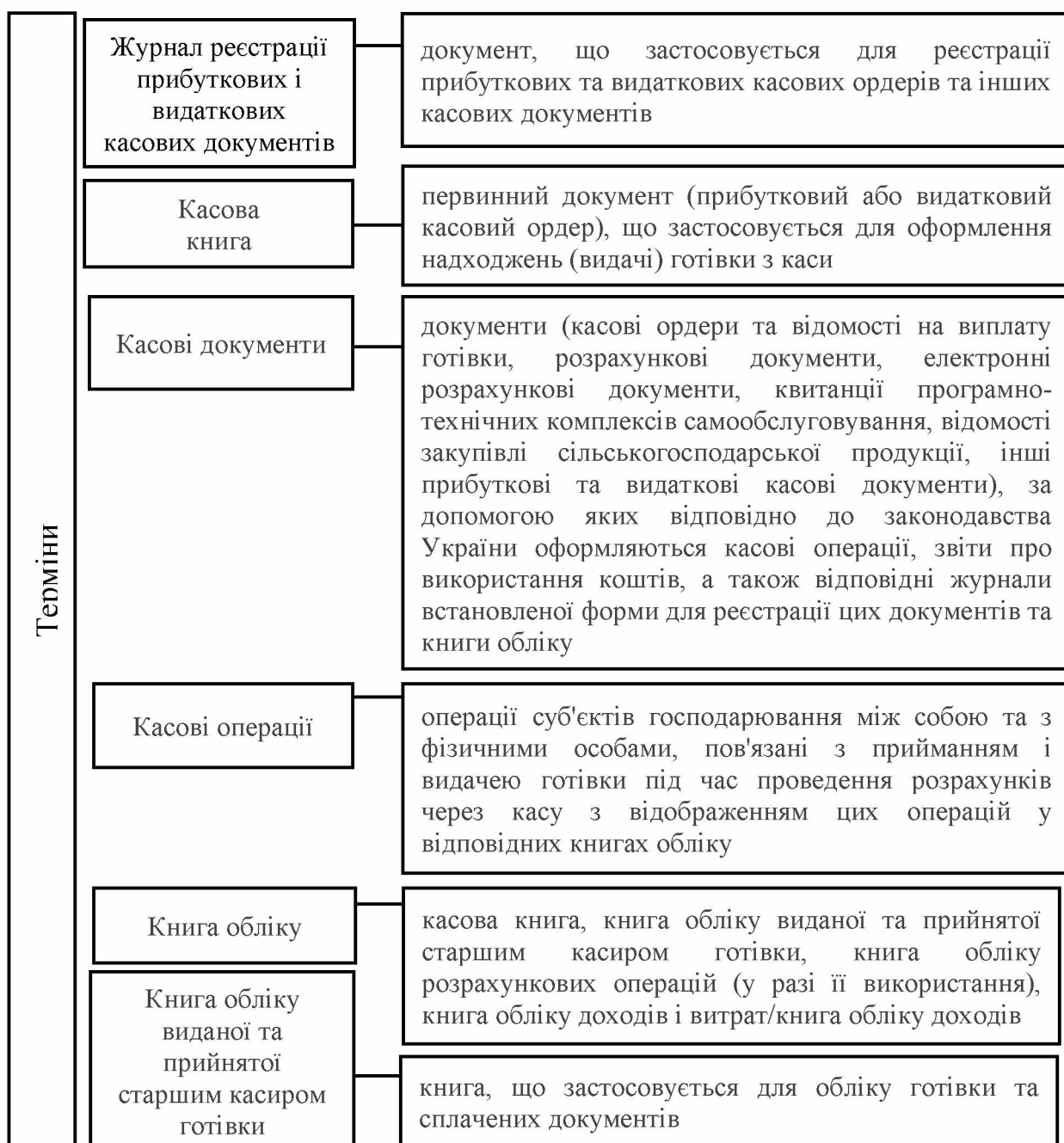

Рисунок 2.4 – Основні терміни, визначені Положенням № 148 щодо документування операцій з готівкою

При визначенні ліміту залишків грошових коштів у касі доцільно враховувати умови, що представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Вимоги до розміру ліміту залишків готівки у касі підприємства

№ з/п	Характеристика	Вимоги
1	Для підприємств, які здають готівку в банк щодня або наступного дня після її надходження в касу	Ліміт встановлюється в розмірах, необхідних для забезпечення їх роботи на початок робочого дня, але не більш ніж розмір середньоденного надходження готівки в касу. Середньоденний розмір встановлюється на підставі розрахунку потреби за три місяця
2	Для підприємств, які здають готівку в банк не рідше одного разу в п'ять робочих днів. Понад лімітовану готівку вони здають не пізніше наступного робочого дня не залежно від встановленого терміну здачі	Ліміт встановлюється в залежності від існуючих термінів та сум здачі, але не повинен перевищувати п'ятикратного розміру середньоденних надходжень готівки, розрахованих на підставі даних за три місяця підряд
3	Для підприємств, ліміти каси яким встановлюються згідно фактичним витратам готівки	Ліміт встановлюється не більш ніж розмір середньоденної видачі готівки, які розраховано на підставі даних за три місяця підряд

Якщо готівка перевищувала розмір заявленого лімітованого розміру залишків таких коштів в день їх надходження та їх було здано до банку в сумі, яка перевищує ліміт каси, не пізніше наступного дня або було використано підприємством не пізніше наступного дня на господарські потреби, то такі кошти не вважаються понад лімітованими.

Підприємства мають право здійснювати розрахунки готівковими коштами протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами наступним чином:

- 1) між собою - у розмірі до 10000 грн. включно;
- 2) з фізичними особами - у розмірі до 50000 грн. включно.

Суб'єкти господарювання у разі зняття готівкових коштів із поточних рахунків з метою здійснення готівкових розрахунків із фізичними особами зобов'язані надавати на вимогу комерційного банку документи, на підставі яких

здійснюються готівкові розрахунки, для вивчення клієнта з урахуванням ризик-орієнтованого підходу [39].

У практичній діяльності підприємства авіаційного простору застосовують різні форми безготівкових розрахунків, при здійсненні яких можуть використовуватися наступні грошові документи:

- платіжне доручення;
- платіжна вимога.
- платіжне доручення-вимога;
- розрахунковий чек;
- платіжна вимога-доручення;
- акредитив;
- вексель.

Найчастіше суб'єкти господарювання для перерахунку контрагентам грошових коштів з поточного рахунку при здійсненні операцій товарного і нетоварного характеру використовують платіжні доручення. До переваг безготівкових розрахунків можна віднести зручність та швидкість проведення платежів. Схема руху платіжного доручення наведена на рис. 2.5.

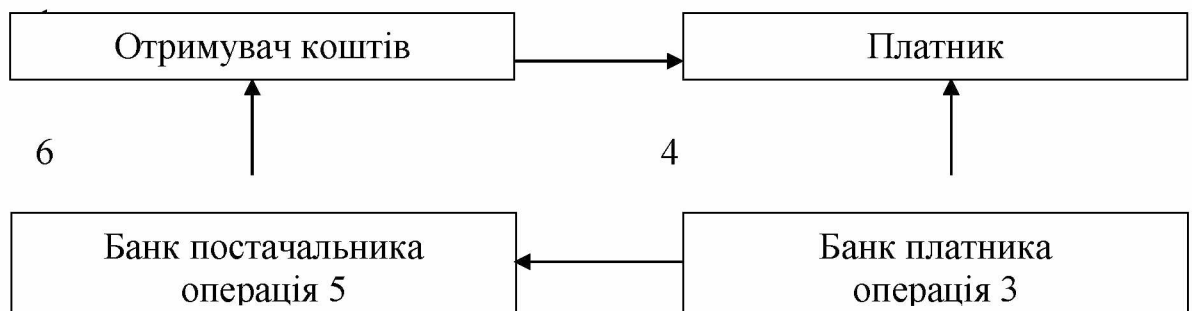

Рисунок 2.5 - Документообіг при розрахунках платіжними дорученнями

Використання грошових коштів підприємством потребують організації ефективного обліку та якісної системи внутрішнього контролю. Мета внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами полягає у забезпеченні збереження грошових коштів підприємства у національній та іноземній валюті, повноти їх оприбуткування, раціонального та економного використання ліквідних ресурсів, дотримання касової та фінансової дисципліни і

встановленого порядку безготівкових розрахунків. Грошові кошти є однією з відповідальних ділянок внутрішньогосподарського контролю, оскільки значна частина зловживань відбувається шляхом розкрадань готівки з каси підприємства. Саме стан внутрішнього контролю за рухом грошових коштів впливає на формування думки аудитора при проведенні перевірки.

Для підвищення дієвості контролю за використанням грошових коштів доцільно сформувати відповідну економічну службу (центр відповідальності), одним із завдань якої буде налагодження ефективного управлінського обліку та системи внутрішнього контролю [40].

Організація обліку грошових коштів може здійснюватися через центри відповідальності. Зміст проміжної та зведеної звітності, вибір інструментів та методів управлінського обліку, які використовуються у системі за центрами відповідальності, залежить від організаційної структури підприємства і масштабів й видів діяльності. Інформаційною базою системи контролю та прийняття рішень щодо результатів центрів відповідальності являється внутрішня звітність. Служба бухгалтерського обліку та фінансовий підрозділ концентруються в центрах, які відповідають за формування інформації про сукупний обсяг грошових коштів та відображення інформації про грошові кошти за операційною, фінансовою та інвестиційною діяльностями.

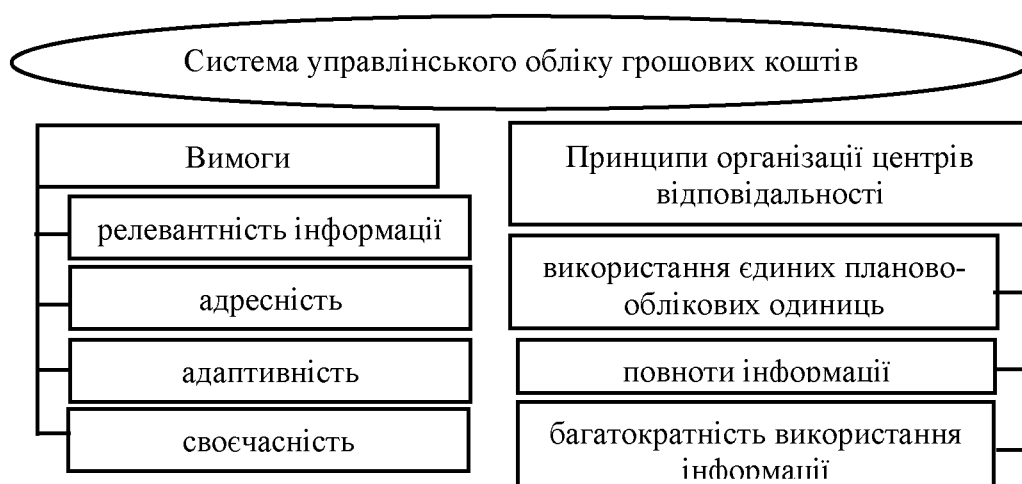

Рисунок 2.6 – Вимоги та принципи системи управлінського обліку грошових потоків

2.2 Організація синтетичного та аналітичного обліку грошових коштів на авіаційному підприємстві

В частині ведення бухгалтерського обліку для контролю за рухом грошових коштів призначені спеціальні рахунки обліку грошових коштів. Ці рахунки призначені для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів у вітчизняній та іноземних валютах, що знаходяться в касі, на розрахункових, валютних та інших рахунках, відкритих в кредитних організаціях на території України та за її межами, а також цінних паперів, платіжних та грошових документів [41]. Планом рахунків бухгалтерського обліку, зміст та призначення якого врегульовано Інструкцією № 291, для відображення інформації про грошові кошти у формі готівки, безготівкові грошові кошти у національній та іноземній валюті передбачено синтетичні рахунки – рахунки першого та другого порядку, які представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2. – Синтетичні рахунки, що передбачені планом рахунків, для ведення обліку грошових коштів

Синтетичні рахунки		Субрахунки	
Код	Назва	Код	Назва
30	Готівка	301	Готівка в національній валюті
		301	Готівка в іноземній валюті
31	Рахунки в банках	311	Поточні рахунки в національній валюті
		312	Поточні рахунки в іноземній валюті
		313	Інші рахунки в банку в національній валюті
		314	Інші рахунки в банку в іноземній валюті
		315	Спеціальні рахунки в національній валюті
		316	Спеціальні рахунки в іноземній валюті
33	Інші кошти	331	Грошові документи в національній валюті
		332	Грошові документи в іноземній валюті
		333	Грошові кошти в дорозі в національній валюті
		334	Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті
		335	Електронні гроші, номіновані в національній валюті
35	Поточні фінансові інвестиції	351	Еквіваленти грошових коштів

Охарактеризуємо деякі з зазначених субрахунків. Оскільки підприємство періодично отримує замовлення на виконання бюджетних програм за рахунок бюджетних коштів, використання яких має цільовий характер, для зарахування таких коштів воно відкриває рахунок в органах Казначейства.

Рахунки одержувачів бюджетних коштів - це рахунки, які відкриваються одержувачам бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету загального та/або спеціального фондів для обліку операцій з виконання плану використання бюджетних коштів [42].

Для обліку операцій на інших банківських рахунках у національній валюті призначений рахунок 313 «Інші рахунки в банку у національній валюті», до яких відносяться акредитиви, чекові книжки, ощадні сертифікати. Комерційні банки серед банківських продуктів пропонують використання наступних видів акредитивів:

- покритий;
- непокритий;
- безвідкличний;
- відкличний.

Здійснювати таку форму розрахунку як акредитив рекомендовано у випадках роботи з новими контрагентами або на велику суму, коли ризики операцій є значними. Тому облік таких грошових операцій доцільно вести за кожним видом акредитиву.

Кошти цільового призначення можуть бути отримані також з інших джерел, наприклад від фондів. Тому для деталізації інформації про напрями використання коштів цільового призначення доцільно відкрити аналітичні рахунки наступного порядку до рахунку 315 окремо для погашення податкових зобов'язань з ПДВ, які підприємство має сплатити в установленому порядку у бюджет, та окремо відображати рух коштів цільового призначення, отриманих з бюджету та фондів. Виконання програм цільового призначення може здійснюватися грошовими коштами як у національній, так і у іноземній валюті.

Тому доцільно відокремити рух коштів для різного призначення у національній та іноземній валюті.

Підсумовуючи вищенаведене пропонуємо деталізацію інформації про грошові кошти та грошові документи за наступними напрямками:

- видами валют;
- характером використання коштів;
- видами грошових інструментів (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Аналітичні рахунки обліку грошових коштів

Шифр та назва рахунків		Аналітичні рахунки	
Шифр	Назва		
313	Інші рахунки в банку у національній валюті	3131	Акредитиви
		3132	Чекові книжки
		3133	Ощадні сертифікати
315	Спеціальні рахунки в національній валюті	3151	Податкові зобов'язання з ПДВ
		3152	Казначейські рахунки
		3153	Кошти цільового призначення, надані фондами

Запропоновані аналітичні рахунки необхідно внести до робочого плану рахунків та зафіксувати таку деталізацію у Наказі про облікову політику підприємства. В сучасних умовах контролю обігу готівки більшість господарських операцій суб'єкти господарювання здійснюють безготівковим способом. Але інколи для виконання певних операцій виникає потреба у готівкових розрахунках, наприклад, придбання матеріалів у фізичної особи.

Отримання грошових коштів з поточного рахунку у готівковій формі підприємство здійснює з використанням чекової книжки, яку надає комерційний банк. Оплата оформлення чекової книжки відображається у бухгалтерському обліку так само, як і оплату інших наданих підприємству послуг розрахунково-касового обслуговування [38].

Для перерахування з поточного рахунку грошей за оформлення чекової книжки у платіжному дорученні зазначають: «За оформлення чекової книжки згідно з договором на розрахунково-касове обслуговування». На практиці

найчастіше в самому договорі на розрахунково-касове обслуговування безпосередньо зазначають про таку послугу та розмір оплати за цю послугу. У такому випадку платіжне доручення на перерахування коштів банку за цю послугу передавати не потрібно, утримання оплати за оформлення та видачу чекової книжки комерційний банк здійснює автоматично. Отримана чекова книжка повинна зберігатися в сейфі у головного бухгалтера або працівника бухгалтерії, який здійснює розрахунки за цією чековою книжкою. Чекові книжки є бланками суворого обліку, тому оприбуткування та використання бланків чекової книжки здійснюється також на позабалансовому рахунку 08 «Бланки суворого обліку» [41].

Варто зауважити, що у сучасних умовах більшість розрахунків підзвітною особою, що прибуває у відрядженні, здійснюється через корпоративні картки підприємства (ККП). В момент передачі ККП підзвітній особі бухгалтером робиться запис у реєстрі платіжних карток. Витрачання коштів ККП відображається за дебетом 372 рахунку, який кредитується на суму затвердженого авансового звіту за напрямками витрачання коштів.

Процес користування підзвітною особою ККП відображається у бухгалтерському обліку наступними бухгалтерськими записами, які подано у табл. 2.4.

Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України та змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку №31 регулює обіг, обмін та використання грошових коштів в іноземній валюті [43]. З 02.2019 року вступив в силу новий Закон України «Про валюту і валютні операції», який вважається актом впровадження нової системи валютного регулювання. Авіаційні підприємства, які здійснюють експортно-імпортні операції, відкривають поточні рахунки в іноземній валюті.

Згідно законодавчо-нормативних актів іноземна валюта включає іноземні грошові знаки у формі банкнот і монет, які перебувають в обороті та являються платіжним засобом на території відповідної держави, а також вилучені з обороту або ті, що вилучаються з нього й підлягають обміну на грошові знаки.

Таблиця 2.4 – Порядок обліку операцій на картковому рахунку

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відкрито картрахунок у комерційному банку	313	311
2	Здійснено оплату комерційному банку за відкриття картрахунку	92	311
3	Оплачено постачальнику за матеріали	372	313
4	Відображено податковий кредит	641	644
5	Оплачено проживання у готелі	372	313
6	Оплачено товари постачальну за рахунок овердрафту	372	601
7	Відображено податковий кредит	641	644
8	Затверджено авансовий звіт:		
	- за товари;	28	372
	- за матеріали;	20	372
	- податковий кредит;	644	372
	- адміністративні витрати	92	372
9	Нараховані відсотки по овердрафту	951	684
10	Сплачено суму овердрафту	601	311
11	Сплачено суму відсотків	684	311

Операції в іноземній валюті під час первинного визнання відображають у фінансовій звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на початок дня дати здійснення операції. У зв'язку з тим, що дата купівлі валюти та її замовлення не співпадають виникають курсові різниці, облік яких регулюється П(С)БО 21. Особливості обліку операцій в іноземній валюті безпосередньо залежать від того, з якою є стаття балансу монетарною чи немонетарною (див. рис. 2.7).

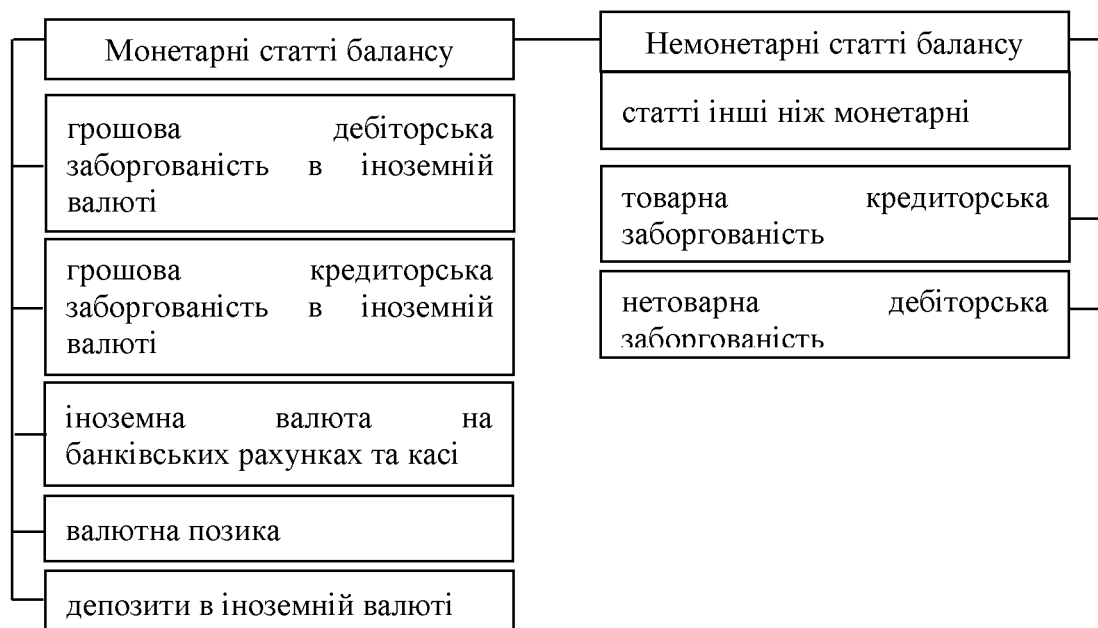

Рисунок 2.7 – Структура монетарних та немонетарних статей балансу

Курсова різниця – це різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти одного найменування при різних валютних курсах. Операції з придбання іноземної валюти здійснюються за договірним курсом купівлі й продажу [13].

Операції з придбання іноземної валюти здійснюються за договірним курсом купівлі та продажу. Загальна схема відображення у бухгалтерському обліку операцій з іноземною валютою подано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Загальна схема відображення у обліку купівлі-продажу іноземної валюти

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Перераховано кошти на кореспондентський рахунок для купівлі іноземної валюти (за договірним курсом)	333	311
2	Відображено перерахування комісійної винагороди комерційному банку	333	311
3	Зарахування на валютний рахунок придбана іноземна валюта за курсом НБУ	312	333
4	Відображено різницю між фактичною купівлею іноземної валюти та курсом НБУ:		
	- якщо договірний курс купівлі іноземної валюти перевищує курс, встановлений банком;	333	719, 746
	- у випадку, якщо курс НБУ менше договірному курсу придбання іноземної валюти	949	333
7	Повернення банком на поточний рахунок зайво перерахованої суми коштів для придбання іноземної валюти	311	333
8	Надійшла виручка від продажу валюти на валютний рахунок	312	362
9	Перераховано кошти на кореспондентський рахунок для їх продажу	314	312
10	Відображення курсової різниці в день одержання гривень:		
	- при підвищенні курсу НБУ, якщо на дату списання менше, ніж на дату зарахування;	314	714
	- при зниженні курсу НБУ, якщо на дату списання більше, ніж на дату зарахування	945	334
11	Зарахована на поточний рахунок продана іноземна валюта	311	711
10	Списана собівартість проданої іноземної валюти на дату зарахування за курсом НБУ	942	334
11	Списано комісійну винагороду	942	685
12	Дохід від реалізації валюти списаний на фінансовий результат	711	791
13	Курсова різниця списується на фінансовий результат	714 791	791 945
14	Списується на фінансовий результат собівартість валюти і витрати з комісійної винагороди	791	942

Відображення операцій щодо руху готівки в касі на рахунках бухгалтерського обліку представлено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Загальна схема відображення в бухгалтерському обліку операцій підприємства з купівлі-продажу іноземної валюти

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображено погашення довгострокової дебіторської заборгованості	301	18
2	Знімання готівкових грошових коштів з поточного рахунку в комерційному банку	301	311
3	Оприбуткування невикористаних грошових коштів, виданих підзвітній особі на відрядження	301	372
4	Відображено внесену в касу компенсацію винною особою завданого збитку	301	375
5	Видача грошей підзвітній особі на господарські потреби	372	301
6	Списано на винну особу нестачу готівки у касі	375	301

Авіаційні підприємства здійснюють операційну, фінансову та інвестиційну діяльність, які пов'язані зі швидким рухом безготівкових грошових коштів. Такі операції призводять до руху активів та капіталу, збільшення або зменшення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. В результаті таких операцій змінюється платоспроможність а фінансовий стан підприємства,

2.3 Організація обліку грошових коштів за центрами відповідальності підприємства

В практиці впровадження управлінського обліку та організації центрів відповідальності відомо декілька підходів до кількості та складу центрів. Такий облік може бути організовано за трьома напрямками, тобто сформовано окремо центр витрат, центр доходів, центр прибутку та центр інвестицій. Деякі науковці пропонують об'єднати центр доходів та прибутку в єдиний, що обумовлено структурою відповідних служб та невеликим обсягом діяльності [48].

Організацію управлінського обліку на підприємстві забезпечують складові частини облікової політики підприємства, які невід’ємно взаємодіють. Положення щодо принципів, методів та процедур облікової політики відображають у Наказі про облікову політику, підготовку якого здійснює головний бухгалтер та підписує керівник підприємства як усі розпорядчі документи. Важливими компонентами формування детальної інформації щодо організації та здійснення облікового процесу являються положення Додатків до Наказу про облікову політики, які можуть містити наступні документи, які забезпечують аналітичність обліку у робочому плані рахунків, первинних документах і облікових регістрах та контроль за рухом документів (див. рис. 2.8).

Рисунок 2.8 – Внутрішні робочі документи, що регулюють управлінський облік на підприємстві

Зокрема, як ключові можна виділити такі складові Наказу про облікову політику, як технічна, організаційна та методична. Технічна складова – це склад

та структура бухгалтерської служби, аналітична складова ведення бухгалтерського обліку; організаційна складова забезпечує організаційну побудови фінансового та управлінського обліку, визначення відповідальних осіб тощо. Методична складова включає методи та процедури організації бухгалтерського обліку.

У табл. 2.7 наведено центри відповідальності та функції кожного центру.

Вважається, що центр витрат характеризується найменшою відповідальністю керівника. Планові та фактичні витрати для центру витрат являються прямими, що дозволяє здійснювати ефективний контроль за доцільністю їх понесення.

Таблиця 2.7 – Організація обліку грошових коштів за центрами відповідальності

№ з/п	Центр відповідальності	Функції
1	Центр витрат	Керівник цього підрозділу відповідає за витрати, що перебувають під його контролем
2	Центр доходів	Керівник підрозділу відповідає за доходи від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг. Може об'єднувати виробництво та реалізацію.
3	Центр прибутку	Керівник контролює витрати та доходи, розробляє бюджету руху грошових коштів у розрізі їх притоку та відтоку.
4	Центр інвестицій	Керівник відповідає за прийняття рішень щодо капіталовкладень, тобто може вплинути на розмір інвестицій

Підхід до організації центру відповідальності за витратами дозволяє контролювати основний відтік грошових коштів підрозділу та дає можливість планувати відтоки грошових коштів при складанні бюджету грошових коштів як по центру відповідальності, так і в цілому по підприємству [43].

Центр доходів – це центр відповідальності, керівник якого відповідає за одержані доходи від різних видів діяльності та її напрямів. Центр доходів можна виділити як основний показник ефективності генерування грошових потоків.

Центр прибутку – це сегмент, керівник якого відповідає як за одержані доходи, так і за витрати, які було понесено для отримання цих доходів. За умов відокремлення центру прибутку з'являється можливість розробки бюджету руху грошових коштів у розрізі надходження та вибуття за конкретним підрозділом. Такий підхід дає можливість здійснювати оцінку не тільки показників прибутковості, але й показників забезпеченості власними грошовими коштами, що дозволяє оцінити рівень платоспроможності та самофінансування даного підрозділу.

Центр інвестицій – це підрозділ підприємства, керівники якого контролюють ефективність інвестицій, що дозволяє сформувати бюджет грошових коштів та план капітальних інвестицій.

На великих підприємствах також можна організувати окремий центр грошових коштів, який забезпечує контроль за надходженням та витрачанням грошових коштів. При цьому важливо уникнути сумісництва відповідальності за використання різних за призначенням фінансових ресурсів в одному центрі відповідальності.

Для ефективного організації обліку грошових коштів необхідно враховувати всі етапи облікового процесу щодо грошових коштів:

- правильність заповнення та повнота складання первинних документів;
- відображення інформації в облікових регістрах синтетичного та аналітичного обліку;
- контроль за рухом грошових коштів у готівковій та безготівковій формі, який забезпечує своєчасне проведення інвентаризації грошових коштів;
- налагодження дієвої платіжної та фінансової дисципліни;
- використання можливостей сучасних технологій обробки облікової інформації [45].

До елементів методики формування обліково-аналітичного забезпечення управлінського обліку грошових потоків входять елементи, які представлено на рис. 2.9.

Система управлінського обліку грошових потоків повинна вирішувати завдання оперативного, тактичного та стратегічного рівнів управління, що дозволяє при формуванні обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками враховувати інформаційні потреби керівників центрів відповідальності підприємства.

При організації управлінського обліку грошових потоків крім традиційних доцільно використовувати специфічні методи, зокрема:

- експертизу оцінки рейтингів; яка дозволяє істотно доповнити інформацію облікових реєстрів та аналітичних таблиць;
- елементи прогнозування [44].

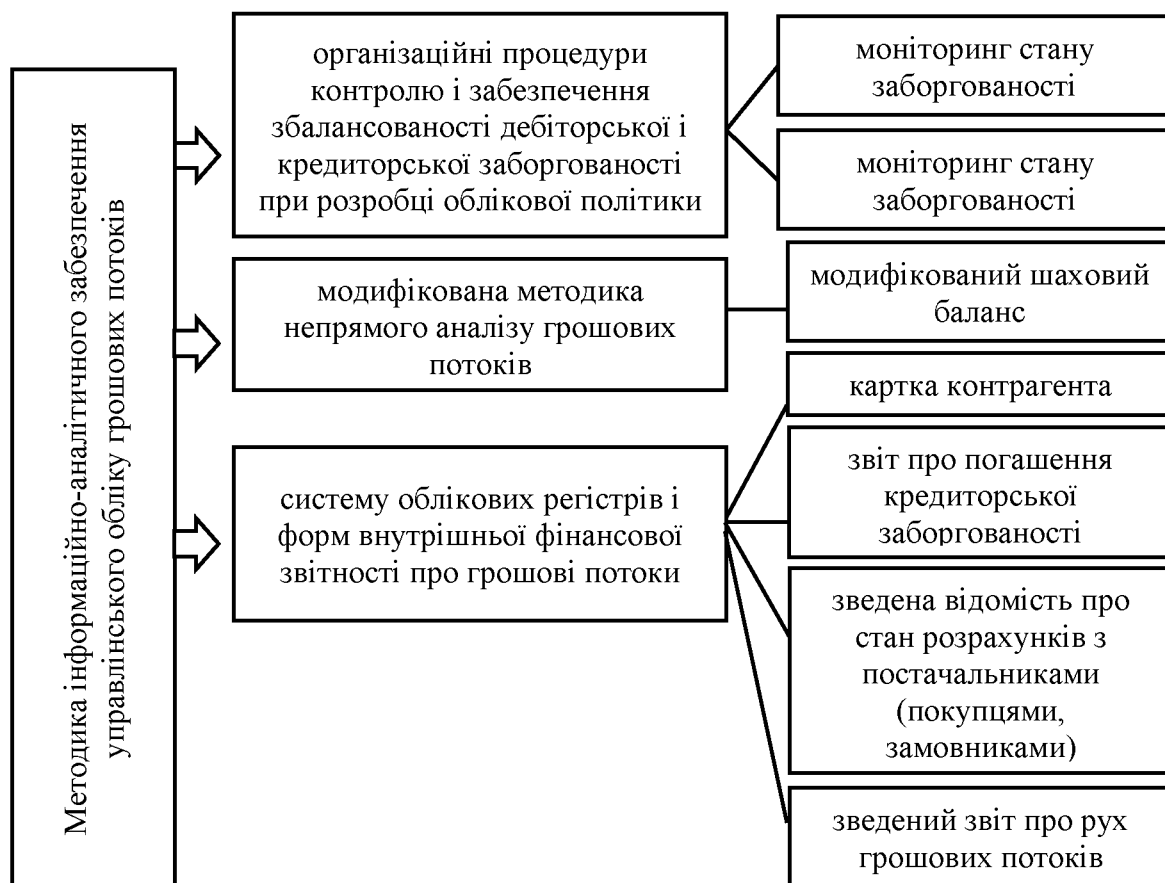

Рисунок 2.9 – Методичні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення управлінського обліку грошових потоків

Зауважимо, що методика облікового забезпечення управлінського обліку грошових коштів доповнена аналізом ризиків грошових потоків за наступними видами діяльності: операційною, інвестиційною та фінансовою. А також

доповнити перелік документів, що забезпечують стратегічний напрям такого обліку, стратегічних карт, які при організації бюджетування та центрів відповідальності дозволяють забезпечити стратегічне планування грошових потоків.

Рисунок 2.10 – Функціонування системи обліку руху грошових коштів

Господарські процеси суб'єкта підприємництва пов'язанні з придбанням ресурсів, використанням трудових ресурсів, реалізацією продукції і товарів, виконанням робіт та наданням послуг, тобто починаються та завершуються обігом грошей, розрахунками з постачальниками, покупцями, працівниками та іншими контрагентами. Грошові розрахунки з юридичними та фізичними особами можуть здійснюватися у готівковій та безготівковій формі.

Дотримання встановлених правил проведення розрахунків у повному обсязі та у встановлені терміни визначає розрахунково-платіжна дисципліна, яка

базується на виконанні основних принципів розрахунків між контрагентами: обов'язкове зберігання грошових коштів на банківських рахунках; вибір банківської установи для відкриття рахунку; самостійний вибір форми розрахунків та закріплення їх у договорах, угодах або контрактах; здійснення платежів у межах залишків на банківських рахунках; використання готівки при розрахунках та її інкасація [40]. Здійснення касових операцій контролюється нормативними документами Національного банку України.

До факторів, що підвищують платіжну дисципліну відносять: правильне юридичне оформлення контрактів згідно діючого законодавства, оптимальна форма та порядок розрахунків, ретельне вивчення та аналіз платоспроможності контрагентів, створення резерву сумнівних боргів, побудова графіків погашення заборгованості та стягування боргів.

Порушення строків та обсягів платежів, які встановлено договорами або нормативно-правовими актами, свідчать про незадовільну роботу відповідних служб, складний фінансовий стан підприємства, неефективність системи внутрішнього контролю [42].

Таким чином, дотримання розрахункової дисципліни при здійсненні господарських операцій сприяє зміцненню платоспроможності суб'єкта господарювання, його фінансового стану. Для ефективного управління заборгованістю, створення умов для своєчасного проведення розрахунків необхідно контролювати стан кредиторської заборгованості, здійснювати моніторинг платоспроможності кредиторів.

Методологічні засади організації обліку грошових коштів сприяють підсиленню контролю за дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктами господарювання. Тому одним з напрямів удосконалення управління грошовими потоками може стати розробка такої системи обліку та контролю, яка б повністю задовольняла потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів у якісній та достовірній інформації.

2.4 Відображення інформації про грошові кошти у фінансовій звітності ДП «МА «Бориспіль»

Правильне розкриття інформації про стан та рух грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності у фінансовій звітності дає можливість оцінити фінансовий стан підприємства, проаналізувати динаміку показників ліквідності, тобто його спроможності своєчасно погасити поточні зобов'язання найбільш ліквідними активами. Оскільки грошові кошти є найбільш ліквідною частиною оборотних активів, що використовується для поточних платежів і забезпечує необхідний рівень платоспроможності суб'єкта господарювання, то необхідно правдиво, своєчасно та у повному обсязі надавати інформацію про їх стан та рух.

Для забезпечення зовнішніх та внутрішніх користувачів інформацією щодо стану розрахункової дисципліни підприємства та надходження та витрачання грошових коштів використовують наступні форма фінансової звітності:

- форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів»;
- форма № 5 «Примітки до фінансової звітності».

Згідно Листа Міністерства фінансів України від 14.04.2009 р. № 31-34000-10-10/10577 «Щодо відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про рух грошових коштів» кошти, які перераховані з поточного рахунка філії у звітному періоді на поточний рахунок підприємства, залишаються грошовими коштами юридичної особи - підприємства, та як такі, що на звітну дату не зараховані на поточний рахунок підприємства, мають відобразитися у цьому звітному періоді як грошові кошти в дорозі [50].

Трансформування даних про стан та рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності господарюючого суб'єкта є передумовою формування звіту про рух грошових коштів, який складається на підставі принципу нарахування, тобто згідно цього доходи від продажу і витрати,

здійснені при цьому, слід визнати або ж нарахувати, хоча коштів може ще не надійшли на підприємстві.

Положення НП(С)БО 1 щодо складання Звіту про рух грошових коштів подано на рис. 2.11.

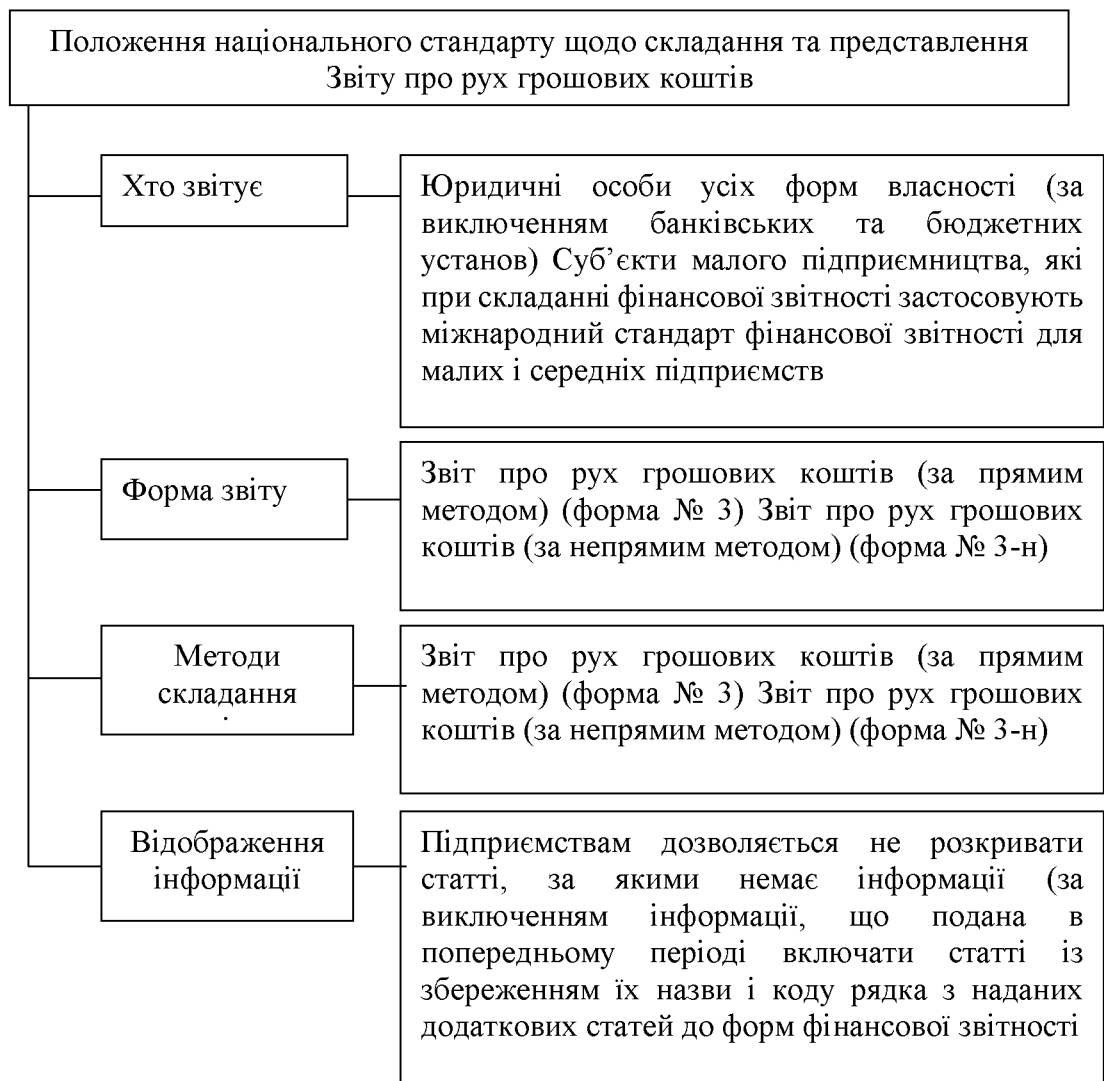

Рисунок 2.11 - Складові НП(С)БО 1 щодо складання Звіту про рух грошових коштів

Відповідно до додатку 1 до НП(С)БО 1 «Звіт про рух грошових коштів» може бути складений наступними способами: прямим або непрямим методами. Обраному методу відповідає певна форма звіту про рух грошових коштів:

- форма № 3 складена за прямим методом,
- форма № 3-н сформована за непрямим методом.

Підприємство може на власний розсуд обрати відповідний метод складання звітності про рух грошових коштів, про те необхідно обов'язково внести цю інформацію в наказ про облікову політику у частині фінансової звітності. Складання Звіту про рух грошових коштів за прямим методом надає інформацію про головні джерела надходжень та витрачання грошових коштів та їх еквівалентів у результаті здійснення операційної діяльності. За допомогою цієї інформації спеціалісти мають можливість спрогнозувати майбутні грошові потоки та контролювати виявлені відхилення.

У «Звіті про рух грошових коштів» за обох методів розгорнуто наводяться суми надходжень та видатків грошових коштів підприємства, що виникають в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного періоду [50].

Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми у звіті наводяться окремо у складі статей щодо відповідних видів діяльності. Використання різних форм і методів побудови звіту про рух грошових коштів дозволяє проводити аналіз їх обсягів і структури в декількох аспектах.

Загальна структура Звіту про рух грошових коштів представлена на рис. 2.12. В результаті користувач інформації отримує детальне уявлення про операції основної діяльності підприємства за звітний період. Це, у свою чергу, дозволяє здійснити оцінку сильних та проблемних сторін підприємства, недоліки в системі управління та стан внутрішньогосподарського контролю.

Крім інформації про залишки грошових коштів та їх еквівалентів на початок і кінець звітного періоду в «Балансі» та їх змін, які наводяться в «Звіті про рух грошових коштів» за видами діяльності передбачається наводити у «Примітках до фінансової звітності» таку інформацію про:

- структуру грошових коштів;
- склад статей «Інші надходження», «Інші платежі» та інших статей, які об'єднують декілька видів грошових потоків;
- не грошові операції інвестиційної та фінансової діяльності;

- наявність значного сальдо наявних грошових коштів, які є недоступними для використання групою, до якої належить підприємство.

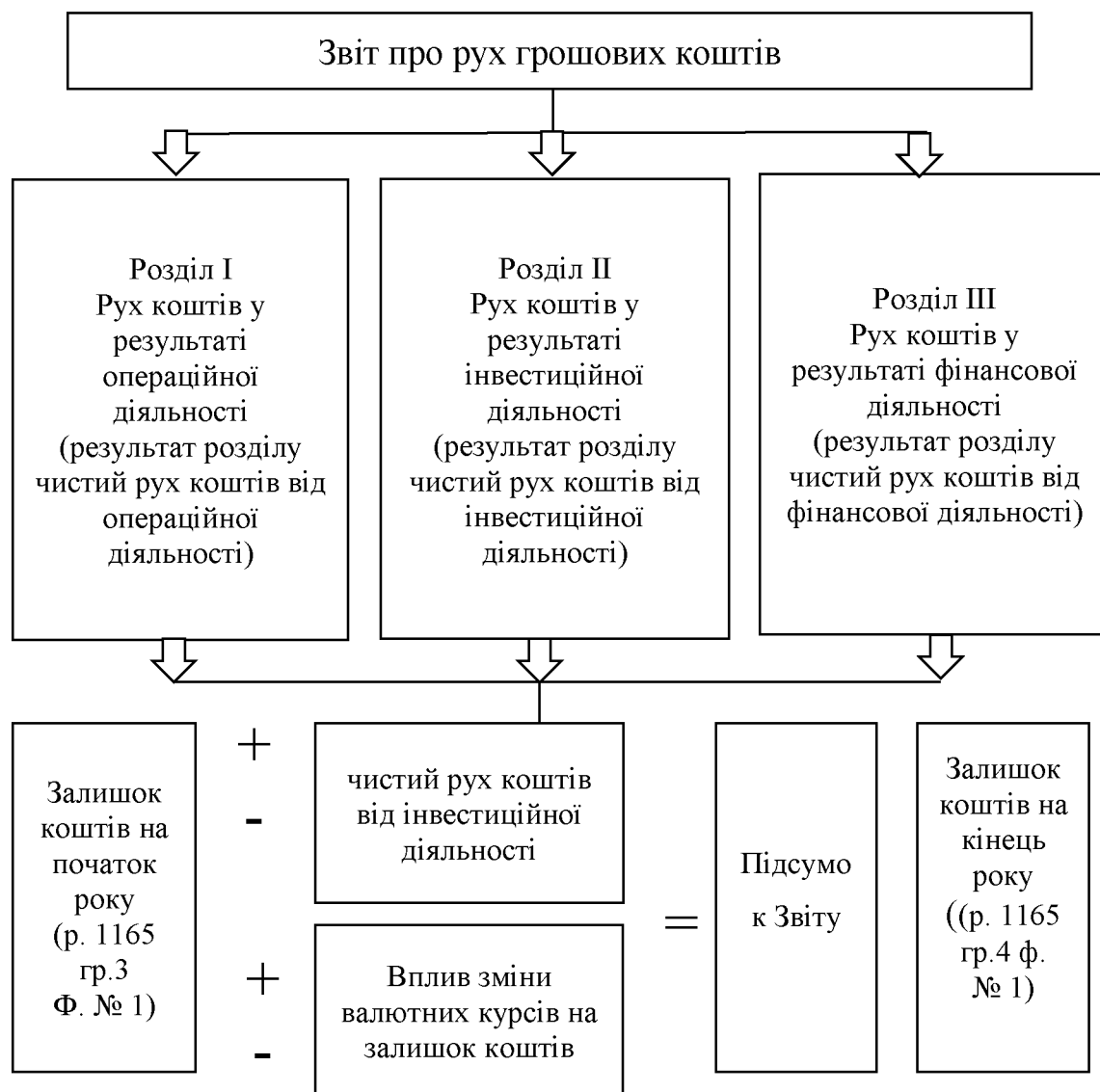

Рисунок 2.12 – Загальна структура Звіту про рух грошових коштів

Перелік і взаємозв'язок статей різних форм фінансової звітності, які містять інформацію про стан та рух грошових коштів, зображено на рис. 2.13.

Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, що належать до різних видів діяльності, то у звіті про рух грошових коштів ці суми наводять окремо у складі відповідних видів діяльності. Зокрема, Звіт про рух грошових коштів допомагає зрозуміти змінення найбільш ліквідних активів між

датами Балансу, тоді як Баланс висвітлює фінансовий стан підприємства на певну дату [38].

Також саме Звіт про рух грошових коштів дає можливість досягнути мети, яка стоїть перед фінансовою звітністю, а саме здійснити оцінку ліквідності суб'єкта господарювання. У пункті 9 розділу II НП(С)БО 1 встановлено, щодо Звіту про рух грошових коштів не включають внутрішні зміни у складі грошових коштів та негрошові операції (бартерні операції, придбання активів шляхом емісії акцій, обмін власних акцій на акції іншого підприємства).

Рисунок 2.13 – Взаємозв'язок форм фінансової звітності щодо відображення інформації про грошові кошти

Звітними періодами для складання звіту про рух грошових коштів являються I квартал, півріччя, три квартали. А вже з 01.01.2018 Закон України

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» не визначає комплекту проміжної фінансової звітності. Водночас підприємствам, які звітують за міжнародними стандартами, слід ураховувати положення МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність», згідно з яким повний комплект проміжної фінансової звітності, крім порівняльної інформації, повинен включати всі п'ять форм фінансової звітності, у тому числі щонайменше у стислій формі Звіт про рух грошових коштів [51].

У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» визначено, що звіт надає користувачам інформацію, яка дозволяє оцінювати зміни в чистих активах суб'єкта господарювання, його фінансовій структурі (у тому числі ліквідність та платоспроможність), а також здатність впливати на суми та строки грошових потоків з метою пристосування до змінюваних обставин та можливостей [13].

Стандарт також зазначає, що викладена у звіті інформація корисна для оцінки здатності підприємства генерувати грошові кошти та їх еквіваленти, розробки моделей для порівняння та оцінки теперішньої вартості майбутніх грошових потоків різних контрагентів. Також дані цього звіту підвищує ступінь зіставності аналогічної звітності про результати діяльності різних господарюючих суб'єктів запобігаючи впливу різних підходів до обліку однакових операцій та подій. Також до переваг Звіту «Про рух грошових коштів» у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку № 7 визначено корисність інформації звіту для проведення перевірки точності минулих оцінок грошових потоків і взаємозв'язку чистих грошових потоків, рентабельності та впливу зміни цін. Оскільки кінцевою метою ведення бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності, нами було сформовано низку причин, що можуть бути факторами виникнення цих проблем: Отже, виокремлення загальних проблемних питань обліку грошових коштів дає нам змогу перейти до формування проблемних аспектів щодо відображення у звітності грошових коштів (рис. 2.14).

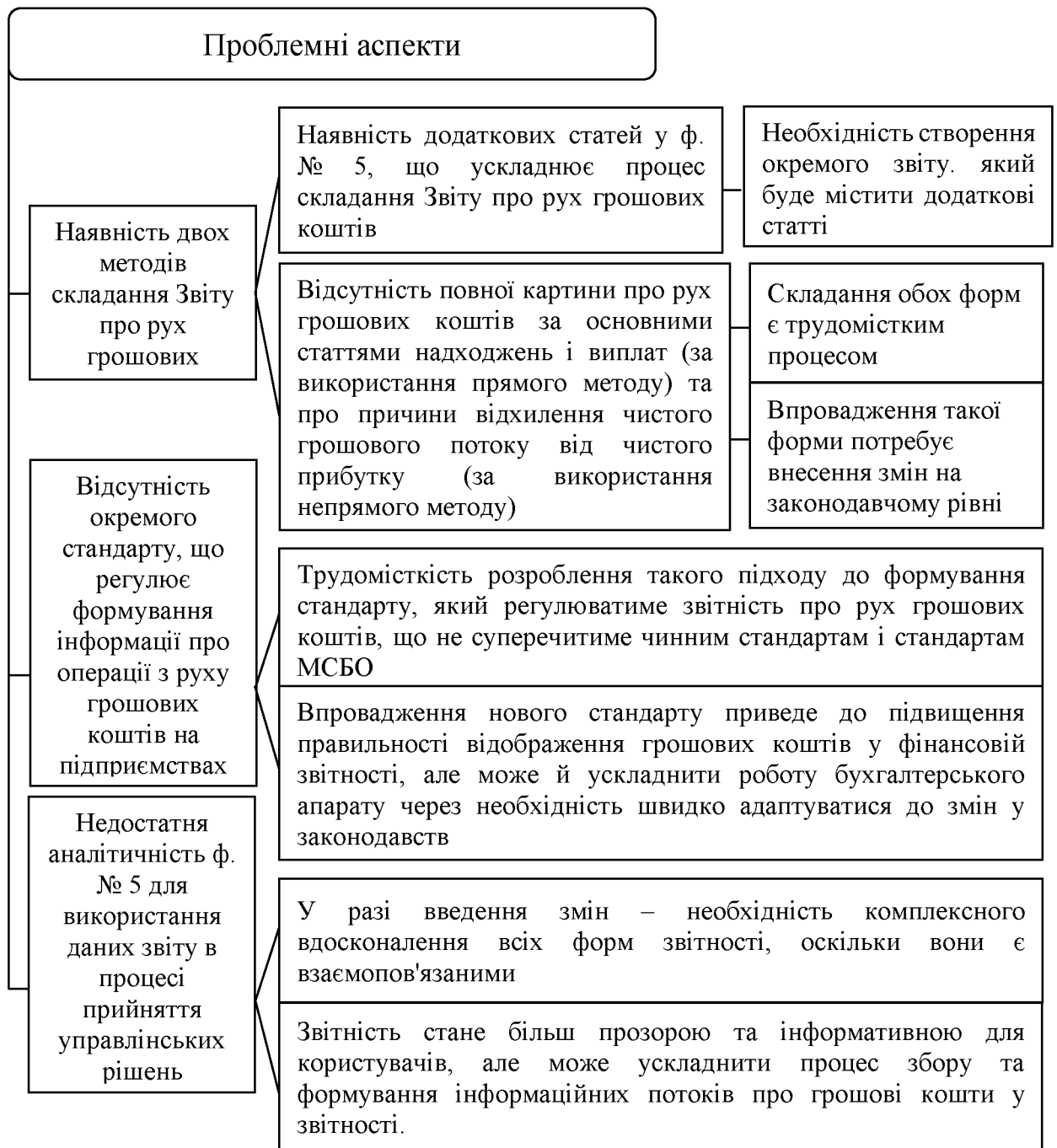

Рисунок 2.14 - Проблемні аспекти відображення у звітності грошових коштів

Таким чином, виокремлено наступні проблемні питання відображення інформації про стан та рух грошових коштів у формах фінансової звітності:

- наявність двох методів складання Звіту про рух грошових коштів породжує суперечки, а саме: відсутність повної картини про рух грошових коштів за основними статтями надходжень і видатків грошових коштів (за

використання прямого методу) та про причини відхилення чистого грошового потоку від чистого прибутку (за використання непрямого методу);

- відсутність стандартизації щодо відображення в обліку операцій з грошовими коштами;

- недостатня аналітичність Звіту про рух грошових коштів для використання даних звіту в процесі прийняття управлінських рішень [51].

Отже, фінансова звітність є провідною категорією, що покликана забезпечити користувачів інформацією і, як наслідок, створити умови для ефективної та цілеспрямованої роботи підприємства. Грошові кошти та їх еквіваленти як найбільш ліквідні активи потребують постійного контролю та повного відображення у фінансовій звітності підприємства. Про взаємозв'язок між отриманим прибутком або понесеним збитком від основної діяльності і грошовими коштами та іншими їх перетвореннями надає інформацію «Звіт про рух грошових коштів», «Баланс» та «Примітки до річної фінансової звітності».

Важливо зауважити, що для державних підприємств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток, паїв) належать державі, основною звітною формою являється фінансовий план. Статтею 75 Господарського кодексу України встановлено, що форма та методичні рекомендації по розробці фінансового плану затверджуються центральним органом виконавчої влади з питань економіки. Згідно із наведеним Порядком фінансовий план підприємства складається на рік і відображає очікувані фінансові результати в запланованому році, джерела формування коштів та напрями їх використання з метою забезпечення діяльності і розвитку підприємства, а також виконання його зобов'язань [52].

Фінансовий план має містити наступні розділи:

- формування чистого прибутку;
- джерела формування та надходження коштів і напрями використання;
- формування доходу від фінансових інвестицій.

До проекту фінансового плану підприємства додається пояснювальна записка, яка включає результати аналізу його фінансово-господарської

діяльності за попередній рік, а також показники господарської діяльності та розвитку підприємства в поточному році та на плановий рік.

Основні вимоги нормативних актів до процесу планування діяльності та аналізу виконання планових показників Фінансового плану подано схематично на рис. 2.15.

Положення Наквзу № 205	Під час складання фінансового плану, звіту про його виконання та підготовки пояснювальної записки підприємство використовує рекомендації щодо складання фінансового плану підприємства та звіту про його виконання, підготовки пояснювальних записок до них.
	Фінансовий план має забезпечувати збільшення показників рентабельності діяльності підприємства, активів та власного капіталу порівняно з плановими та прогнозними показниками на поточний рік. У разі зменшення зазначених показників, а також обсягу сплати поточних податків, зборів (обов'язкових платежів) до державного бюджету підприємство обов'язково подає обґрунтування причин такого зменшення з відповідними розрахунками.
	Проект фінансового плану підприємства, підписаний керівником підприємства, з пронумерованими та прошнурованими сторінками у двох примірниках разом з пояснювальною запискою в паперовому та електронному вигляді подається суб'єкту управління об'єктами державної власності (далі - суб'єкт управління) до 01 червня року, що передувє плановому.
	Зміни до затвердженого фінансового плану підприємства можуть уноситись не більше двох разів протягом календарного року. Зміни до фінансового плану підприємства не можуть уноситись у періоди, календарний строк яких закінчився.

Рисунок 2.15 – Основні вимоги до складання та затвердження фінансових планів, які містяться у Наказі № 205

Фінансовий план відображає основні планові та фактичні показники діяльності державного підприємства, дозволяє оцінити фінансовий стан, рентабельність та інші показники фінансового аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Але щодо грошових потоків підприємства, то інформація подається у порівнянні зі Звітом про рух грошових коштів згорнуто. У фінансовому плані наведено наступні показники:

- залишок коштів на початок періоду (р. 3405);

- чистий рух коштів від операційної діяльності (р. 3195);
- чистий рух коштів від інвестиційної діяльності (р. 3295);
- чистий рух коштів від фінансової діяльності (р. 3410);
- залишок коштів на кінець періоду (р. 3415).

Фінансовий план та звіт про його виконання складаються на методологічних засадах, які визначено П(С)БО, МСФЗ [52] та відповідною обліковою політикою, згідно з якими підприємство складає свою фінансову звітність. Фінансова інформація, яка не є складовою фінансової звітності, формується на методологічних засадах, які застосовуються підприємством відповідно до законодавства, податкової та статистичної звітності.

Висновки до розділу 2

1. Організація документообігу має відповідати вимогам нормативних актів та положенням облікової політики підприємства. Більшість грошових документів для обліку готівки та грошових коштів на банківських рахунках, але для ефективного контролю за зберіганням та використанням грошових коштів бажано зафіксувати у додатках до Наказу про облікову політику облікові номенклатури документообігу.

2. Синтетичний облік безготівкових коштів ведеться з використанням діючого плану рахунків, де критеріями відокремлення видів грошей є валюта грошових коштів та їх форма. Запропонована деталізація грошових коштів для контролю руху фінансових інструментів та спеціального призначення, зокрема цільового призначення та електронного адміністрування податків

3. Досліджено особливості організації обліку за центрами відповідальності, рекомендовано окремо організувати центр грошових коштів, функцією якого є контроль за рухом грошових коштів. За умов налагодженої системи управлінського обліку та контролю за центрами відповідальності такий

підрозділ забезпечить інформацією про раціонально використовувати грошові кошти.

4. Інформація про рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності відображається у Звіті про рух грошових коштів, який складається за одним із методів (прямим або непрямим). На ДП «МА «Бориспіль» Звіт про рух грошових коштів складають за прямим методом.

3 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ДП «МА «БОРИСПІЛЬ»

3.1 Методичні прийоми аналізу грошових коштів та грошових потоків підприємства

Складність і нестабільність умов функціонування авіаційних підприємств, недостатній рівень управління їх грошовими потоками, у тому числі внаслідок недооцінювання аналізу грошових коштів, призводять до незбалансованості грошових коштів, що негативно впливає на стан заборгованості господарюючого суб'єкта та його платоспроможність. Тож результати такого аналізу мають неоціненне значення для зовнішніх користувачів фінансової звітності при вирішенні питання щодо інвестування або кредитування його діяльності та надійності ділового партнерства. При організації проведення аналізу необхідно дотримуватись його базових принципів, основними з яких являються науковість, комплексність, системність, об'єктивність, дієвість, плановість, оперативність, ефективність (табл. 3.1) [53].

Таблиця 3.1 - Основні принципи аналізу

№	Назва принципу	Зміст
1	2	3
1	Науковість	Даний принцип базується на положеннях діалектичної теорії пізнання навколишнього світу. Здійснення аналізу враховує економічні закони розвитку економічних відносин, використання досягнень суміжних наук (математики, статистики, економічної теорії), достовірну інформацію, ефективні методи економічних досліджень
2	Комплексність	Комплексність досліджень потребує охоплення всіх ділянок фінансово-господарської діяльності підприємства з метою вивчення причино-наслідкової залежності між економічними показниками
3	Системність	Досліджувані об'єкти розглядаються як динамічна система, що включає взаємопов'язані елементи. Дослідження кожного об'єкта здійснюється з урахуванням усіх чинників.

Кінець таблиці 3.1

1	2	3
4	Об'єктивність	Аналіз повинен базуватись на достовірній, точній інформації, яка відображає об'єктивні дані про стан об'єкта. Висновки за аналітичними процедурами повинні бути обґрунтовані точними розрахунками. Необхідно постійно вдосконалювати організацію обліку, внутрішнього та зовнішнього аудиту, методики аналізу з метою підвищення точності та достовірності проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності
5	Дієвість	Результати аналізу повинні активно використовуватися в діяльності підприємства певними управлінцями. Конкретні результати та рекомендації аналітиків мають бути використано з метою планування та прогнозування діяльності, ефективного використання фінансових ресурсів та досягнення стратегічної мети
6	Плановість	Аналіз повинен проводитись систематично, доцільно планувати здійснення аналітичної роботи на авіаційних підприємствах, розподілити обов'язки між виконавцями та контролювати процес проведення аналітичних робіт
7	Оперативність	Аналітичні роботи повинні швидко реагувати на зміни планових показників, зміни стратегічних завдань, забезпечувати оперативність прийняття управлінських рішень
8	Ефективність	Економічні вигоди від здійснення аналізу мають значно перевищувати витрати на організацію та проведення аналітичних робіт

На практиці здійснення економічного аналізу грошових коштів використовують традиційні та специфічні методи. До традиційних методів аналізу відносяться: аналіз, синтез, індукція, дедукція, горизонтальний та вертикальний аналіз грошових коштів за певний період (аналіз динаміки та структури) від різних видів діяльності з вивченням темпів їх змін.

Результат аналізу залежить від його ефективної організації, достовірності інформації, яку використовують при здійсненні розрахунків, економічної обґрунтованості висновків та оцінки внутрішніх резервів. Сучасні інформаційні технології дозволяють вирішувати аналітичні задачі будь-якої складності, важливо щоби керівники підприємства забезпечили аналітиків певними програмами та підпрограмами.

З точки зору теорії і практики аналіз у комплексному аналізі виділяють основні етап комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства (рис. 3.1) [35].

Рисунок 3.1 - Характеристика етапів комплексного аналізу

В економічному аналізі методика являє собою сукупність аналітичних способів, прийомів та правил дослідження фінансово-господарської діяльності, які забезпечують досягнення поставленої мети. В теорії та практиці економічного та фінансового аналізу існують різні класифікації методів їх здійснення. Способи та прийоми економічного аналізу можна умовно розділити на математичні та евристичні (психологічні прийоми творчого мислення).

До математичних прийомів відносять:

1. Традиційні логічні прийоми обробки інформації (порівняння; відносні та середні величини; групування; балансові; графічні; табличні);

1. Прийоми детермінованого аналізу:

- моделювання результативних показників (адитивні, мультиплікативні, кратні та комбіновані моделі);

- способи факторного аналізу (ланцюгові підстановки, абсолютні різниці, відносні різниці, індексний та інтегральний методи);

- способи детермінованої комплексної оцінки (метод сум, суми місць, середньої геометричної).

3. Математичні прийоми (прості та складні відсотки, дисконтування, визначення нарощеної суми).

4. Прийоми стохастичного аналізу (парної, рангової, канонічної кореляції; регресійний аналіз; дисперсійний аналіз; компонентний аналіз; сучасний багатомірний факторний аналіз тощо).

5. Прийоми оптимізації показників (математичне програмування, теорія ігор, теорія масового обслуговування; сітьові методи планування та управління, логістичні теорії управління запасами тощо) [35].

До евристичних методів економічного аналізу відносять:

1. Метод мозкового штурму;

2. Метод експертних оцінок:

- індивідуальні (запит, анкетування);

- колективні (метод Делфі, метод відстороненого оцінювання, конференція ідей);

- метод асоціацій та аналогій (метод фокальних об'єктів, синектика, метод низки випадковостей).

На практиці проведення аналізу часто використовують балансовий метод - спеціальний прийом зіставлення взаємозв'язаних показників у формі балансу з використанням різноманітних таблиць. Таблиці компактно та змістовно розкривають мовою цифр не тільки вихідну інформацію, але й алгоритми розрахунків та їх результати. Зауважимо, що показники у таблицях прийнято розташовувати у наступній послідовності:

- абсолютні показники;

- відносні показники;

- факторні показники;
- результативні показники;
- етапи проведення факторного аналізу;
- баланс відхилень;
- зведені результати аналізу.

Найбільш поширеними серед евристичних методів є:

- метод мозкового штурму, який передбачає генерацію нових ідей команди творчого колективу, фахівців до якого долучили з різних галузей. Такий метод як правило застосовують для вирішення нескладних, здебільшого загального характеру завдань;

- методи експертних оцінок, використовують для прогнозування та оцінки майбутніх результатів на підставі прогнозів фахівців щодо визначення певних змінних величин;

- метод Делфі один із методів колективної експертної оцінки, який передбачає проведення експертного опитування серед групи спеціалістів у декілька турів для вибору найкращого із рішень [35].

Завдання аналізу грошових коштів та грошових потоків пов'язані з оцінкою ступеня генерування грошових потоків, забезпечення оптимізації грошових потоків. Для виконання основних завдань аналізу застосовують різні науково-методичні інструменти дослідження руху грошових потоків від різних видів діяльності. Отже, на підставі вищевикладеного матеріалу сформулюємо завдання аналізу грошових потоків:

- дослідження економічних процесів, пов'язаних із рухом грошових коштів;

- виявлення низки факторів, які позитивно та негативно впливають на результати операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;

- визначення динаміки ста структури грошових коштів за показниками балансів;

- вибір та обґрунтування основних показників оцінки руху грошових потоків;

- формування висновків та пропозицій;
  - прийняття управлінських рішень за результатами проведеного аналізу.
- Основні етапи проведення аналізу грошових потоків відображені на рис.

3.2.

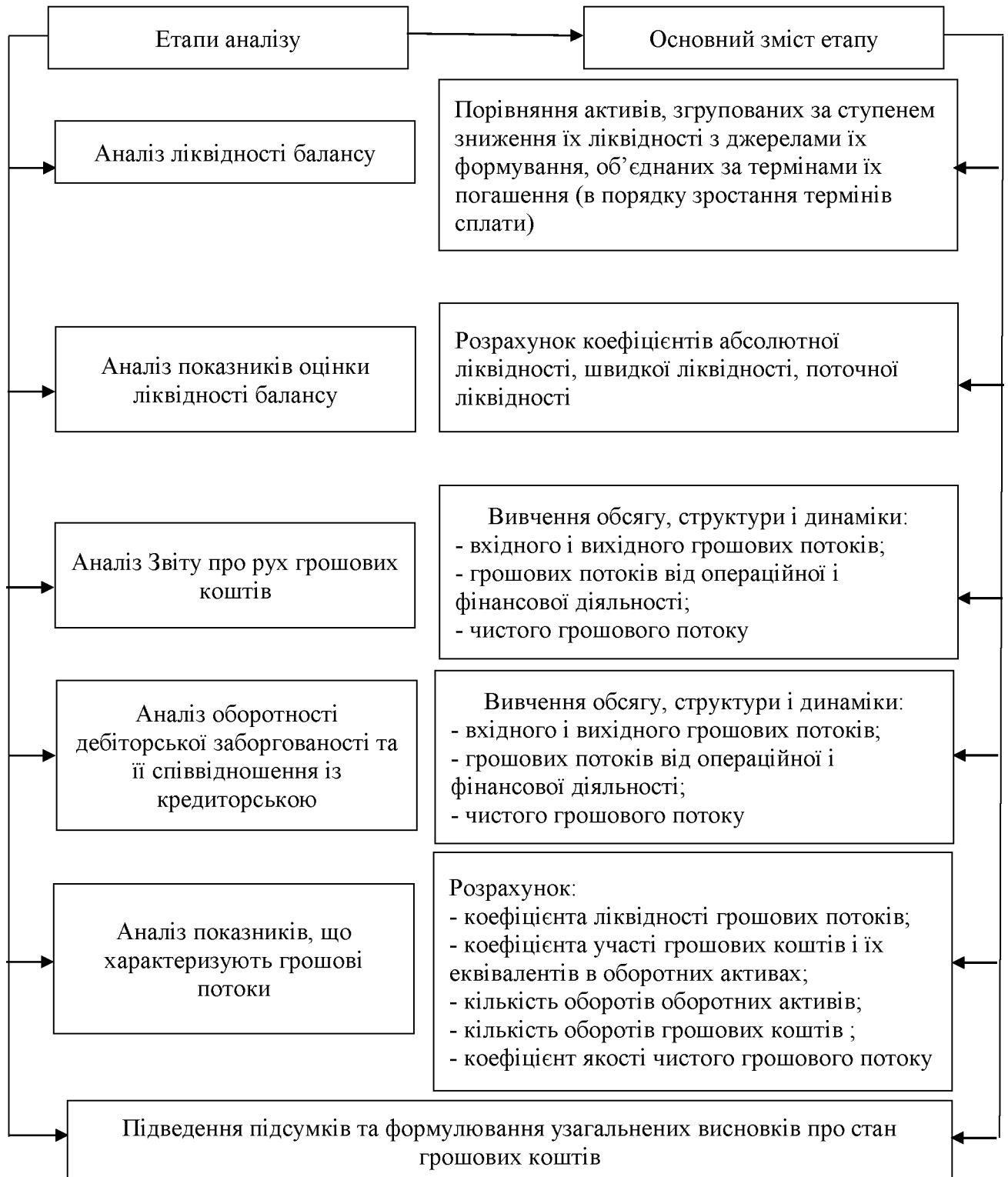

Рисунок 3.2 – Основні етапи проведення аналізу грошових потоків підприємства

Грошові кошти є найбільш мобільним та цінним ресурсом підприємства, тому аналіз їх руху дозволяє виявити резерви раціонального використання, якість проведення розрахункових операцій, зміни джерел надходжень і напрямів витрачання, маневрувати коштами з найбільшою ефективністю. Аналітичні процедури дозволяють деталізувати зведені дані за джерелами надходження і витрачання грошових коштів, визначити доцільність витрачання, структуру та динаміку грошових потоків, їх вплив на ефективність господарювання.

3.2 Аналіз структури та динаміки руху грошових потоків авіаційного підприємства

Аналіз динаміки та структури грошових коштів підприємства слід проводити за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за декілька років. Такий аналіз дає можливість оцінити стан грошових коштів на певну дату, їх питому вагу у складі оборотних активів та взагалі валюти балансу. Аналітичні розрахунки представлено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Аналіз динаміки грошових коштів ДП «МА «Бориспіль»

Показник	Роки			Абсолютні відхилення, тис. грн.	
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018
1	2	3	4	5	6
Гроші та їх еквіваленти	479146	457420	292635	-21726	-164785
Готівка	3	146	-	-143	-
Рахунки в банках	479143	457274	-	-21869	-
Разом за розділом 2	1381493	1907211	2114039	525718	206828
Валюта активу балансу	8959924	9890581	16439345	930657	6548764

Проведений аналіз стану грошових коштів за даними розділу 2 активу Балансу за 2017-2019 роки свідчить про зменшення кількості цих фінансових ресурсів у 2018 році порівняно з 2017 роком на 21726 тис. грн. Значне зниження

грошової маси в 2019 році у порівнянні з 2018 роком на 164785 тис. грн. свідчить про зниження руху оборотного капіталу. Порівняно з динамікою всіх оборотних активів (підсумку розділу 2), які зросли у 2018 році на 525718 тис. грн. та у 2019 році на 206828 тис. грн., грошові кошти та їх еквіваленти знижували. Цей факт може свідчити про зростання оборотних матеріальних активів, розширення сегменту надання послуг та виконання робіт.

Але треба пом'ятати, що інформація фінансових звітів не являється абсолютно об'єктивними даними, тому що вони формуються на певну дату та не відображають рух активів протягом звітного періоду. Для об'єктивної оцінки стану оборотних активів та з'ясування причин такого зниження необхідна більш детальна інформація. Аналіз структури грошових коштів приведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 - Аналіз структури грошових коштів ДП «МА «Бориспіль»

Показник	Роки			Питома вага, %		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7
Гроші та їх еквіваленти	479146	457420	292635	5,35	4,6	1,78
Готівка	3	146	-	-	-	-
Рахунки в банках	479143	457274	292635	5,35	4,6	1,78
Разом за розділом 2	1381493	1907211	2114039	15,41	19,28	12,85
Валюта активу балансу	8959924	9890581	16439345	100	100	100

При здійсненні аналітичних процедур порівнювалися дані за видами грошових коштів, у балансі відображено грошові кошти та їх еквіваленти, та готівка, величина якої дуже незначна та не врахована у структурі активів підприємства. Максимальна питома вага грошових коштів у загальній валюті балансу склала 5,35 % у 2017 році. У наступні роки відбулося зниження цього показника та склало 4,6% та 1,78% відповідно за 2018 та 2019 роки.

Більш детальну інформацію про рух грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності можна отримати на підставі аналізу руху грошових потоків, який проводиться за даними Звіту про рух грошових коштів.

Аналіз надходження та витрачання грошових потоків проведено окремо для операційної діяльності та інвестиційної та фінансової у табл. 3.4 та 3.5.

Проведений аналіз надходження та витрачання грошових коштів при здійсненні інвестиційної діяльності свідчить про те, що основна стаття надходження грошових коштів – реалізація послуг і робіт. За результатами проведення реалізації у 2018 році отримано грошових коштів на 366248 тис. грн. більше ніж у 2017 році, наприкінці 2019 року такі надходження склали 3612513 тис. грн., що на 10% більше попереднього року. Від повернення ПДВ ДП «МА «Бориспіль» отримало лише у 2019 році 63564 тис. грн.

За останні три звітні роки відмічено позитивну динаміку надходження авансових платежів від покупців та замовників, що може бути використано як тимчасове поповнення оборотного капіталу та гарантією виконання договірних умов. Аналіз надходження грошей у вигляді відсотків за залишками коштів на поточних рахунках складає 916627 тис. грн. у 2017 році, 756948 тис. грн. у 2018 році та 955217 тис. грн. у 2019 році.

Суми грошових коштів, отриманих у вигляді штрафів та пені, теж являються джерелом поповнення оборотного капіталу. У 2017 році їх розмір склав 4484 тис. грн., у наступному році такі надходження знизилися на 2735 тис. грн., але у 2019 році вони зросли на 2549 тис. грн. Аеропорт також отримує грошові кошти від операційної оренди, які зросли на 10325 тис. грн. у 2018 році та 23109 тис. грн. у 2019 році. Інші надходження також позитивно вплинули на грошовий потік, їх значення зростало протягом 2018-2019 років відповідно на 14068 та 74727 тис. грн. відповідно.

Проведений аналіз витрачання грошових коштів від операційної діяльності свідчить про зростання витрат на оплату товарів (робіт, послуг) у 2018 році збільшилися на 197250 тис. грн., у 2019 році – на 83496 тис. грн. Витрачання на оплату праці та відрахування на соціальні заходи збільшилися за останні два звітні роки. На погашення зобов'язань за податками та зборами витрачено у 2018 році на 157562 тис. грн. менше ніж у 2017 році, а у 2019 році обсяг таких витрат збільшився на 240393 тис. грн.

Таблиця 3.4 – Аналіз руху грошових коштів від операційної діяльності ДП «МА «Бориспіль» за 2017-2019 рр.

Статті	Роки			Абсолютні відхилення, тис. грн.	
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018
Надходження					
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3011949	3378197	3612513	366248	234316
Повернення податків та зборів (ПДВ)	-	-	63564	-	63564
Надходження авансів від покупців і замовників	916627	756948	955217	-159679	198269
Надходження від повернення авансів	139	131	6531	-8	6400
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	73140	66995	86064	-6145	19069
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	4484	1749	4298	-2735	2549
Надходження від операційної оренди	79431	89756	112865	10325	23109
Інші надходження	49528	63596	138323	14068	74727
Витрачання					
На оплату: товарів (робіт, послуг)	383556	580806	664302	197250	83496
праці	457456	615645	875325	158189	259680
Відрахування на соціальні заходи	124429	164160	229787	39731	65627
Зобов'язань з податків і зборів	1800152	1642590	1882983	-157562	240393
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	280498	445661	467823	165163	22162
Витрачання на плату зобов'язань з податку на додану вартість	89653	15652	15825	-74001	173
Витрачання на оплату інших податків і зборів	1430001	1181277	1399335	-248724	218058
Витрачання на оплату авансів	45856	82886	133416	37030	50530
Витрачання на оплату повернення авансів	2587	3463	2073	876	-1390
Витрачання на оплату цільових внесків	21315	22616	6383	1301	-16233
Інші витрачання	45589	122216	117855	76627	-4361
Чистий рух коштів від операційної діяльності	1252358	1122990	1067251	-129368	-55739

Витрати на податок на прибуток збільшилися на 165163 тис. грн. у 2018 році, у 2019 році – на 22162 тис. грн. Значними витратами грошових коштів являється погашення заборгованості за іншими податками і зборами, які значно знизилися у 2018 році (на 248724 тис. грн.) та зросли у 2019 році на 218058 тис.

грн. Таким чином, всі перераховані складові позитивно або негативно вплинули на формування чистого грошового потоку від операційної діяльності, яких у 2018 році знизився на 129368 тис. грн. та на 55739 тис. грн. у 2019 році.

Таблиця 3.5 – Аналіз руху грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності ДП «МА «Бориспіль» за 2017-2019 рр.

Статті	Роки			Абсолютні відхилення, тис. грн.	
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018
1	2	3	4	5	6
Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Надходження від погашення позик	90	-	-	-90	-
Інші надходження	16504	-	-	-16504	-
Витрачання на надання позик	3819	-	-	-3819	-
Витрачання на придбання необоротних активів	460532	970580	833657	510048	-136923
Інші платежі	-	-	524017	-	524017
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-447757	-970580	-1357674	-522823	-387094
Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Надходження від: Отримання позик	-	417810	629366	417810	211556
Погашення позик	652572	377090	184789	-275482	-192301
Витрачання на оплату відсотків	293421	252850	252814	-40571	-36
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-945993	-212763	191763	-733230	-21000
Чистий рух коштів за звітний період	-141392	-59720	-98660	-81672	-38940
Залишок коштів на початок року	617800	472636	410388	-145164	-62248
Вплив змін валютних курсів на залишок коштів	2738	2528	19093	-210	16565
Залишок коштів на кінець року	479146	410388	292635	-68758	-117753

Проведений аналіз руху грошових коштів від операційної діяльності,

представлений у табл. 3.5 свідчить про те, що інвестиційна діяльність пов'язана здебільшого з витрачанням коштів. Зокрема, незначні надходження від погашення позик та інші витрачання було відмічено у 2017 році. Протягом останніх трьох років інвестиційна діяльність призводила тільки до витрачання грошових коштів. Напрямами витрачання стали: витрати на придбання необоротних активів, тільки у 2019 році було здійснено витрати на погашення інших платежів. Так у 2018 році було витрачено на 510048 тис. грн. більше у порівнянні з 2017 роком, у 2019 році такі витрати зменшилися на 136923 тис. грн. Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності протягом трьох років мав негативний характер, та знижувався протягом 2018-2019 років на 522823 тис. грн. та 387094 тис. грн. відповідно.

Результати оцінки руху грошових коштів від фінансової діяльності характеризується значним витрачаннями грошових коштів на оплату позик та відсотків. У 2018 році надходження від отриманих позик склали 417810 тис. грн., а в 2019 році - 629366 тис. грн.

Так, чистий рух від фінансової діяльності у 2018 році знизився на 733230 тис. грн., у 2019 році темпи зниження склали 21000 тис. грн.

Негативне значення чистого руху коштів від фінансової та інвестиційної діяльності певним чином вплинули на позитивне значення чистого руху коштів від операційної діяльності. Цей показник за три роки мав негативний характер, та зростало його негативне значення.

За даними, наведеними у табл. 3.4 та 3.5 можна зробити висновок, що основними джерелами, які вплинули на наявність грошових коштів підприємства у звітних періодах, є збільшення обсягів реалізації та отриманих орендних платежів.

Питома вага інших джерел утворення коштів була несуттєвою, отже, можна стверджувати, що вони не відігравали суттєвої ролі у загальному розширенні джерел фінансування підприємства. Така структура джерел утворення коштів відповідає стратегічним цілям розвитку підприємства і заслуговує на позитивну оцінку: власний капітал спрямовується на розширення

і удосконалення парку устаткування, впровадження прогресивних виробничих та інформаційних технологій; за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за товари і поточних зобов'язань за розрахунками створюються додаткові джерела фінансування оборотних активів.

Коефіцієнтний аналіз є невід'ємною частиною аналізу грошових потоків. Використання відносних показників грошового потоку дає уявлення про якісну картину, а саме характеризує ефективність використання грошових коштів підприємства. Перевагою коефіцієнтного аналізу є можливість вивчення динаміки різних коефіцієнтів, що дозволяє встановити позитивні та негативні тенденції для аналізу якості управління грошовими потоками підприємства, а також запропонувати необхідні заходи щодо оптимізації управлінських рішень у сфері фінансового управління. При здійсненні аналізу руху грошових потоків використовують наступні коефіцієнти, які розраховуються за даними фінансової звітності підприємства:

1. Коефіцієнти ефективності грошових потоків, які визначаються співвідношенням суми чистого грошового потоку операційної діяльності до сукупних активів підприємства, витратного грошового потоку, суми боргових зобов'язань, капітальних інвестицій.

2. Коефіцієнти рентабельності грошових потоків, які розраховуються як частка від ділення суми чистого (або інших показників прибутку) до суми грошового потоку.

3. Коефіцієнти генерування грошових потоків. Відображають величину співвідношення між сукупним додатним грошовим потоком та задіяних для його генерування ресурсів (власного, акціонерного, боргового капіталу, доходу від реалізації).

4. Коефіцієнти ліквідності грошових потоків [54].

Розглянемо методику розрахунку деяких з них.

1. Обсяг чистого грошового потоку визначається за формулою (3.1):

$$\text{ЧГП} = \text{ПГП} - \text{ВГП}, \quad (3.1)$$

де

ПГП – позитивний грошовий потік;

ВГП – від’ємний грошовий потік.

2. Розрахунок коефіцієнта якості чистого грошового потоку здійснюється за формулою (3.2):

$$K_{\text{я}} = \frac{\text{ЧП} + A_{\text{м}}}{\text{ЧГП}} \times 100, \quad (3.2)$$

де

ЧП – обсяг чистого прибутку;

$A_{\text{м}}$ – обсяг амортизаційних відрахувань;

ЧГП – обсяг чистого грошового потоку.

3. Розраховуємо середньоденного дефіциту грошових коштів за проводиться за формулою (3.3):

$$\overline{\text{ДГК}} = \frac{\sum_{i=1}^n \text{ДГК}_i}{n}, \quad (3.3)$$

де

ДГК_i – дефіцит грошових коштів, що виникає в певний день періоду.

4. Розраховуємо коефіцієнт достатності грошових коштів за формулою (3.4):

$$K_{\text{дгк}} = \frac{\text{ЗГК} + \text{ПГП}}{\text{ВГф} + \text{ВГв}}, \quad (3.4)$$

де

ЗГК – запас грошових коштів на момент оцінки;

ВГф – фактичне витрачання грошових коштів за період оцінки;

ВГв – відкладене витрачання грошових коштів за період оцінки (дефіцит грошових коштів).

5. Ступінь покриття прострочених зобов’язань чистим грошовим потоком

здійснюється за формулою (3.5):

$$C_{\text{ппз}} = \frac{\text{ЧГП}}{\text{ПЗ}} \times 100, \quad (3.5)$$

де

ПЗ – обсяг прострочених зобов'язань.

6. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку виконують за формулою (3.6):

$$КЛ = \frac{\text{ПГП}}{\text{ВГП}}, \quad (3.6)$$

де

ПГП – позитивний грошовий потік;

ВГП – від'ємний грошовий потік.

Якщо значення чистого грошового потоку має позитивний характер та перевищує 1, та перенесення платежів пов'язане або з недостатнім рівнем синхронності грошових потоків, або свідчить про недостатній рівень платіжної дисципліни (наслідком чого можуть бути і прострочені зобов'язання).

Структура напрямів витрачання коштів підприємства загалом відповідає структурі джерел їх утворення і, отже, також має бути оцінена позитивно.

Отже, взаємопов'язані процеси розвитку джерел фінансування і розміщення додатково утворених коштів в активах відповідають загальній стратегії підприємства щодо збільшення обсягів та підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності на основі зростання техніко-технологічного рівня виробництва.

3.3 Ефективність управління грошовими потоками державного підприємства

Ефективність діяльності авіаційного підприємства, які здійснюють діяльність в умовах економічної кризи значною мірою залежить у тому числі від стабільності їх грошових позицій. Для якісного управління фінансовими

ресурсами недостатньо лише оцінити фінансовий стан підприємства, стратегічно правильно прорахувати майбутні прибутки. Наявність грошових коштів тісно пов'язана з рухом оборотного капіталу. Усі це зумовлює необхідність застосовувати сучасні методи управління грошовими потоками

Роль ефективного управління грошовими потоками визначається положеннями, які подано на рис. 3.3.

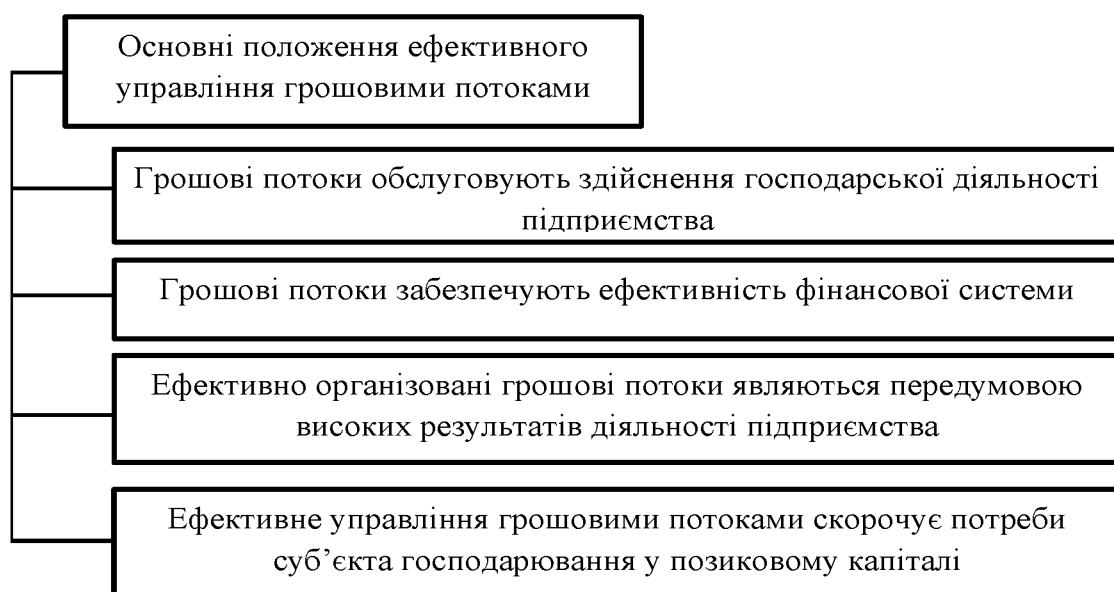

Рисунок 3.3 – Основні положення ефективного управління грошовими потоками

Якісне управління грошовими потоками є безпекою мінімізації незбалансованості грошових потоків від різних видів діяльності та ризику неплатоспроможності підприємства. Ефективне управління залишками грошових коштів як складовою оборотних активів дозволяє накопичувати та використовувати вільні ресурси для фінансовий прибуткових інвестицій. Процес управління грошовими потоками підприємства авіаційної галузі має базуватися на принципах, які зображено на рис. 3.4.

Фінансово-господарську діяльність підприємства обслуговують чисельні потоки грошових коштів, які являються агрегованим показником, та відіграють важливе значення для досягнення поставленої мети та прийняття управлінських

рішень. В сучасних умовах глибинної економічної кризи спостерігається дефіцит грошових коштів, порушення фінансової дисципліни, неплатоспроможності більшості суб'єктів господарювання велике значення має дослідження стану грошових потоків підприємства [55].

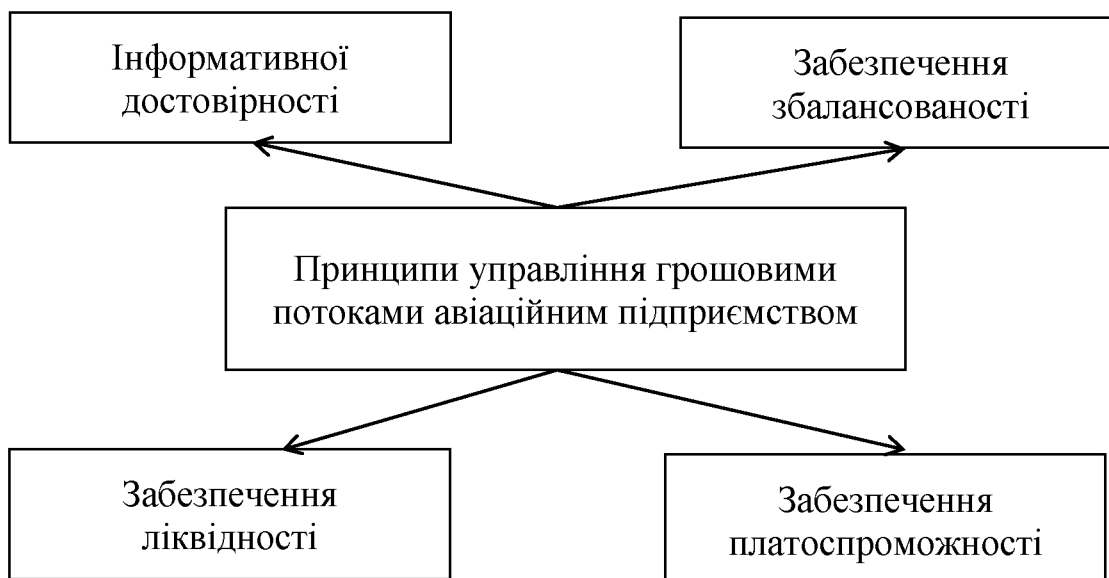

Рисунок 3.4 – Основні принципи управління грошовими потоками авіаційного підприємства

Тому вирішенню проблем підвищення фінансової стійкості та ефективності обігу абсолютно ліквідних активів сприятиме впровадження дієвих механізмів управління фінансово-господарською діяльністю, серед яких особливе місце займає аналіз грошових потоків господарюючого суб'єкта. Розвиток інтеграційних відносин потребує значної уваги до оптимізації грошових потоків підприємства, що зумовлено зростанням ролі руху грошових коштів у системі управління суб'єкта господарювання [56].

Якісне управління грошовими потоками є безпекою мінімізації незбалансованості грошових потоків від різних видів діяльності та ризику неплатоспроможності підприємства. Ефективне управління залишками грошових коштів як складовою оборотних активів дозволяє накопичувати та використовувати вільні ресурси для прибуткових фінансових інвестицій.

Аналіз фахових джерел свідчить про те, що науковці по-різному підходять до формування системи показників аналізу грошових коштів в залежності від мети аналізу, зокрема планування та прогнозування грошових потоків, організації центрів відповідальності, інформаційного забезпечення проведення аналізу [58].

Дослідження методичних підходів до комплексного аналізу грошових потоків здебільшого пов'язані з особливостями і основними методами аналізу руху грошових потоків під час використання звітів про рух грошових коштів, що складено за різними методами, та специфіки їх використання.

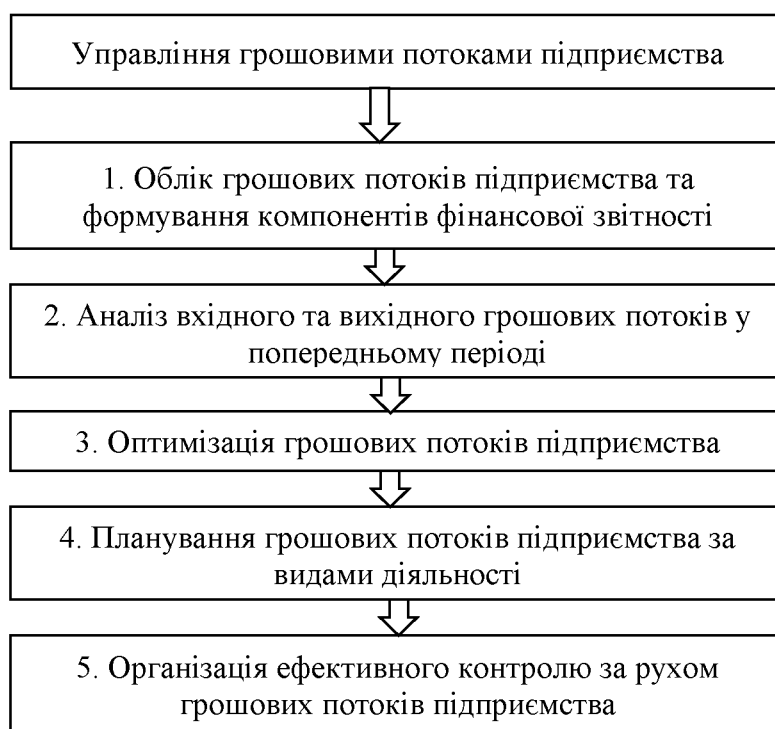

Рисунок 3.5 – Основні етапи управління грошовими потоками авіаційного підприємства

Зважаючи на те, що грошові потоки є різноплановим та динамічним показником, відображає надходження та витрачання різних за характером грошових коштів оцінку їх руху доцільно проводити у наступному порядку, що подано на рис. 3.6.

Рисунок 3.6 – Методика аналізу грошових потоків

Таким чином, аналіз руху грошових коштів дає можливість зробити більш обґрунтованими управлінські рішення та забезпечує систему управління достовірною інформацією для планування та прогнозування грошових потоків як важливого показника фінансового стану господарюючого суб'єкта. Запропонований порядок аналізу руху грошових потоків дозволить ефективно управляти грошовими коштами.

Висновки до розділу 3

1. Економічний аналіз відіграє важливе значення у процесі прийняття управлінських рішень щодо ефективності використання ліквідних засобів, їх

витрачання у фінансовій та інвестиційній діяльності. На теперішній час відомо та використовують значну кількість методів та процедур проведення економічного або фінансового аналізу використання майна, більшість з яких вже давно використовуються аналітиками та забезпечують високу точність розрахунків.

2. Основні етапи аналізу грошових потоків полягають у виборі системи показників, підготовці значного масиву інформації достовірних даних, здійснення факторного аналізу впливу чинників на результативний показник, формулювання обґрунтованих висновків за результатами розрахунків, виявлення внутрішніх резервів.

3. Проведено аналіз руху грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Визначено, що найбільшим напрямом витрачання грошових коштів є операційна діяльність, за якою відмічено позитивну динаміку щодо надходження авансових платежів від замовників. Це є гарантією отримання доходів за умов виконання підприємством договірних зоб'язань.

4. Таким чином, всі перераховані складові позитивно або негативно вплинули на формування чистого грошового потоку від операційної діяльності, яких у 2018 році знизився на 129368 тис. грн. та на 55739 тис. грн. у 2019 році.

5. Сучасні інформаційні системи дозволяють вирішувати найскладніші аналітичні задачі, розраховувати та ілюстровано подавати результати, тенденції розвитку, порівняльні характеристики.

6. Якісне управління грошовими потоками дозволяє мінімізувати незбалансованість грошових потоків від різних видів діяльності та ризику неплатоспроможності підприємства. Ефективне управління залишками грошових коштів як складовою оборотних активів дозволяє накопичувати та використовувати вільні ресурси для прибуткових напрямів діяльності.

4 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

4.1 Мета, основні завдання та джерела інформації аудиту грошових коштів авіаційного підприємства

Аудит грошових коштів у формі готівки та коштів на банківських рахунках підприємства допомагає виявляти недоліки у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності та надавати висновки щодо достовірності інформації керівництву суб'єкта господарювання та зовнішнім користувачам в залежності від функціонування аудиту. Окрім того, завдяки висновкам за результатами проведеного аудиту грошових коштів замовники аудиторських послуг мають інформацію для оцінки ефективності використання цього об'єкта та стану системи управління грошовими потоками.

Аудит грошових коштів представляє собою важливий етап аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності [63].

Мета аудиту грошових коштів - висловлення аудитором думки щодо повноти, достовірності, законності.

Він проводиться за відповідними напрямками:

- аудит касових операцій;
- аудит операцій з грошовими коштами на банківських рахунках;
- аудит операцій на валютному та інших рахунках;
- аудит еквівалентів грошових коштів.

Дослідження цих напрямів дає змогу розробити висновок про доцільність та ефективність використання грошових коштів клієнтом [63]. Основні завдання аудиту операцій із грошовими коштами подано на рис. 4.1.

Предметом аудиту грошових коштів виступають господарські процеси та операції, які пов'язані з рухом грошових коштів та інших активів, а також

відносини, що виникають при цьому як у суб'єкті господарювання, так і за його межами [62].

Рисунок 4.1 – Завдання аудиторської перевірки грошових коштів

Під час аудиту здійснюється перевірка касових операцій, операцій на рахунках у банках, операцій з грошовими документами, перевірка грошових коштів у дорозі, перевірка операцій з еквівалентами грошових коштів.

До основних завдань аудиту готівкових коштів відносяться наступні:

- перевірка умов збереження грошових коштів у касі;
- перевірка наявності договорів про повну матеріальну відповідальність;
- аналіз напрямів використання грошових коштів;
- вивчення наявності первинних документів і заповнення обов'язкових реквізитів у них;
- перевірка правильності здійснення документообігу;

- з'ясування термінів проведення інвентаризації та правильності їх документального оформлення;

- аналіз відповідності даних аналітичного та синтетичного обліку, головної книги та звітності; оприбуткування надходжень готівки; дотримання встановлених лімітів залишку готівки в касі;

- вивчення напрямів цільового використання готівки;

- перевірка дотримання порядку видачі готівки під звіт;

дотримання граничних обмежень на здійснення готівкових розрахунків.

Джерелами інформації для аудиту грошових коштів у касі підприємства є: головна книга; касова книга (№ КО-4), прибуткові і видаткові касові ордери (№ КО-1, № КО-2); журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів (№ КО-3 і № КО-3а); книга обліку прийнятих і виданих касиром грошей (№ КО-5); чеки на отримання готівки; виписки банку; авансові звіти; посвідчення на відрядження; акти на закупівлю; повідомлення банку про встановлення ліміту готівки в касі; розрахунково-платіжні (платіжні) відомості на виплату заробітної плати, відпускних, матеріальної допомоги та інших виплат; форма річної фінансової звітності ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів»; ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Основними методичними прийомами під час аудиту грошових коштів на : інвентаризація, перевірка документів за формою, суттю та змістом, арифметична, логічна, експертна, зустрічна перевірка, прийом взаємного контролю операцій і документів, оцінка документів за даними кореспондуючих рахунків, опитування тощо.

4.2 Методика аудиту грошових коштів підприємства

Процес аудиту грошових коштів полягає також у вивченні й оцінці системи внутрішнього контролю, оскільки від неї багато в чому залежить довіра аудитора

до суб'єкта господарювання, що перевіряється аудитором, і можливість покладатися на свідчення персоналу.

Після отримання інформації аудитор планує подальшу роботу, складає програму аудиту та виконує основну частину перевірки

Важливо зауважити, що важливою процедурою аудиторської перевірки касових операцій є дослідження результатів попередніх інвентаризацій каси. Зокрема, аудиторські докази являються більш якісними якщо вони отримані власне аудитором. Аудитор проводить процедури перевірки результатів інвентаризації касових операцій, які включають наступні етапи:

- ознайомлення з розпорядчими документами на проведення інвентаризації в касі;
- аналіз періодичності проведення інвентаризацій та склад інвентаризаційних комісій;
- перевірка документального оформлення актів інвентаризації;
- оцінка результатів інвентаризацій та порядок їх відображення в бухгалтерського обліку;
- перевірка правильності відображення нестач та надлишків готівки у касі, виявлених під час інвентаризації.

При необхідності аудитор може ініціювати проведення раптової інвентаризації каси. Проведення аудитором або працівником замовника аудиторських послуг у присутності аудитора інвентаризації касових операцій та порівняння її результатів із результатами інвентаризацій, які проводилися протягом року [64]. До того аудитор повинен з'ясувати у касира коли було проведено останню інвентаризацію, та характер її проведення (планова, непланова, повна, часткова). Докладне вивчення повноти проведення інвентаризацій аудитор здійснює на підставі наказів по підприємству, відсутність якого свідчить про неефективну систему внутрішнього контролю.

Якщо за результатами перевірки було виявлено перевищення ліміту, аудитор з'ясовує його причини та загальну суму понадлімітних залишків.

Виявлені відхилення від встановленого ліміту залишку готівки в касі оформлюються робочим документом.

За перевищення встановленого ліміту залишку готівки в касі чинним законодавством передбачені фінансові санкції у двократному розмірі суми виявленої понадлімітної готівки за кожен день.

Важливим завданням аудиту касової дисципліни є перевірка цільового використання готівки, отриманої з рахунку банку. Призначення коштів вказується на зворотній стороні грошового чека і після отримання коштів підприємство зобов'язане його дотримуватися.

Для перевірки дотримання цільового використання грошових коштів аудитор звіряє дані звітів касира, касової книги, виписок банку, видаткових і прибуткових касових ордерів, а також інші документи, які відображають витрачання готівки за призначенням (розрахунково-платіжні відомості, рахунки-фактури, авансові звіти, акти на закупівлю товарів). За результатами перевірки встановлюють факти нецільового використання готівки, з'ясовують їх причини.

За використання отриманої в установі банку готівки не за цільовим призначенням чинним законодавством передбачені фінансові санкції у розмірі витраченої готівки.

Під час перевірки оприбуткування надходжень готівки здійснюється аналіз касових оборотів надходження готівки з банку, а також торгового виторгу. Оприбуткування повинно бути повним і своєчасним, що підтверджується звірванням даних касової книги, банківських виписок (за сумами і датами грошових коштів, отриманих з рахунків у банку), прибуткових касових ордерів (за сумами і датами грошових коштів, отриманих з виторгу) та ін. Готівка, яка виявлена у касі підприємства і не підтверджена прибутковими касовими ордерами, вважається неоприбуткованою в касі і повинна зараховуватися у дохід підприємства.

За неоприбуткування готівки у касах чинним законодавством передбачені фінансові санкції у п'ятикратному ,   рі неоприбуткованої суми. В процесі аудиту грошових коштів у касі перевіряється дотримання порядку видачі

підприємствами готівки під звіт (дотримання вимог, встановлених термінів подання до бухгалтерії авансових звітів та своєчасності повернення невикористаних залишків авансових сум, цільове їх витрачання). Факт порушень з'ясовують за результатами перевірки звітів касира, видаткових касових ордерів, авансових звітів підзвітних осіб і доданих до них підтверджувальних документів. Суми, не повернуті своєчасно підзвітною особою у касу підприємства, арифметично додаються до залиш готівки в касі за кожен день.

Взаємний контроль касових документів і реєстрів обліку касових операцій, заповнюваних бухгалтерією, спрямований на перевірку повного й своєчасного відбиття кожної операції в бухгалтерському обліку. Порівнюються суми й дати в касових ордерах і касовій книзі (звіті касира) з однойменними даними в журналі № 1 і відомості № 1.1.

При перевірці правильності розрахунку підсумкових даних у журналі № 1 і відомості № 1.1 використовується прийом арифметичної перевірки. Після цього дебетові і кредитові обороти по касі за кожний день, відбиті в журналі № 1 і відомості № 1.1, зіставляються з аналогічними оборотами в касовій книзі. Перевірка коректності відображення даних на рахунках бухгалтерського обліку перевіряється з метою підтвердження як окремих сум, так й оборотів по різних напрямках руху грошей у касі. Ця процедура потребує ретельного вивчення перевіряючим документальних підстав, які привели до здійснення касових операцій.

Наведена послідовність аудиту касових операцій свідчить про трудомісткість виконуваних ревізорами робіт, пов'язаної з обов'язковістю суцільної перевірки.

За перевищення встановлених строків використання виданої під звіт готівки, а також за видачу під звіт готівки без повного звіту щодо раніше виданих грошових коштів, чинним законодавством передбачені фінансові санкції у розмірі оплачених коштів.

Для забезпечення збереженості коштів основну частину розрахунків рекомендується проводити в безготівковій формі. Незважаючи на

демократизацію розрахунків з використанням готівки, основну частину платіжного обороту більшості підприємств становить безготівкова форма розрахунків. Із цього випливає потреба в здійсненні постійного контролю над рухом грошових коштів на рахунках у банку. Поточний контроль банківських операцій виконується працівником операційного відділу банку, співробітником фінансової бухгалтерії, головним бухгалтером і директором підприємства. Функції наступного контролю покладені на вищестоящу організацію, служби державного контролю.

Перевірка операцій, здійснених на рахунках у банку, виконується суцільним способом і насамперед спрямована на вивчення законності розглянутих операцій.

При проведенні аудиторської перевірки готівки та грошових коштів на банківських рахунках аудитор здійснює суцільну документальну перевірку. Зокрема, правильний вибір способів та процедур спливає на якість проведеної перевірки та формування аудиторської думки щодо достовірності даних фінансової звітності та даних бухгалтерського обліку.

Перевірка грошових коштів на банківських рахунках передбачає вивчення порядку відкриття рахунків у відділеннях комерційних банків відповідно до діючих нормативних актів.

Основні напрями аудиторської перевірки руху грошових коштів на банківських рахунках подано на рис. 4.2. Аудитор обирає методи перевірки, серед яких найбільш ефективними для такої перевірки являються прийоми фактичного та документального контролю – зустрічна перевірка, перевірка по суті, логічна та економічна перевірки [65].

Отже, документальну перевірку операцій на рахунках у банку починається з вивчення розрахунково-платіжних документів. Суцільній перевірці піддаються виписки банку, платіжні доручення, чекові книжки та інші докази.

Рисунок 4.2 – Основні етапи аудиту безготівкових грошових коштів

Приєм хронологічного контролю застосовується для перевірки збереженості виписок банку на підприємстві. Для цього необхідно розмістити виписки банку в строго хронологічному порядку, тобто від першого числа місяця, що перевіряється, до останньої його дати. Потім звіряють вихідні і вхідні залишки в сусідніх (суміжних) виписках на предмет відповідності розглянутих сум. Відсутність розбіжностей свідчить про повну збереженість і добру організацію обліку виписок банку в бухгалтерії підприємства. У зворотній ситуації, коли виявляється невідповідність залишків у суміжних виписках, ревизор зобов'язаний провести зустрічну перевірку виписок банку, щоб знайти повне пояснення виявленим фактам.

Найзручнішою ситуацією для вилучення посадовими особами підприємства окремих виписок банку є рівність дебетових і кредитових оборотів

у періоді, за який вони складаються. У разі знищення такої виписки сусідніми стають попередня й наступна виписки. При цьому тотожність вхідного й вихідного залишків зберігається. Тому працівники ревізійного органу не повинні обмежуватися порівнянням залишків у суміжних виписках. На кожній виписці банку проставляється період часу, протягом якого здійснювалися операції по руху грошей на рахунку. Необхідно перевірити, чи немає між сусідніми виписками розриву в часі.

Контроль виписок банку містить у собі також перевірку правильності визначення дебетових і кредитових оборотів. Необхідно розрахувати підсумкові суми оборотів і порівняти їх з даними виписки банку. Додаючи кредитовий оборот до вхідного залишку й віднімаючи дебетовий оборот, контролер переконується в правильності виведення вихідного залишку. Розбіжності, що розкриваються в процесі перевірки, дають підставу зробити припущення про можливу підробку виписок банку посадовими особами підприємства.

Підроблені документи вуалюють здійснення операції з незаконного відволікання коштів з обороту ревізованого об'єкта. З метою з'ясування розмірів і винуватців порушення проводиться зустрічна перевірка виписок банку. Копії виписок, отримані в установі банку, прикладаються до акту ревізії як додатки. Про факти розкритих порушень відразу ж інформуються слідчі органи.

Насамперед, з метою підтвердження необхідності виконання розрахунків у безготівковій формі, розглядається договірна документація про наміри сторін вступити в ділові відносини на певних умовах. Тут проводиться ретельне вивчення умов договору й порівняння з даними платіжних документів, у яких повинне спостерігатися їх (умов) дотримання в частині строків і повноти оплати. На даному етапі контролю виконується перевірка «безтоварних» операцій. Наприклад, відповідно до платіжного доручення були оплачені матеріальні цінності, відвантажені постачальником згідно з договором поставки. Контрольні процедури такого типу є багатокроковими (рис. 4.3).

Рисунок 4.3 - Послідовність аудиту безтоварних операцій

Спочатку, щоб переконатися в обґрунтованості оприбуткування оплачених матеріалів, ревізор перевіряє наявність відповідних договірних і супровідних документів. Крок перший допускає порівняння зазначених у них сум з величиною перерахованої суми в «платіжці» (або виписці банку). Одночасно проводиться контроль тотожності такого реквізиту, як найменування підприємства постачальника в договорі, супровідному документі й платіжному дорученні. Потім перевіряють, чи вчасно оформлені прибуткові ордери й чи повністю відбита кількість цінностей, що надійшли.

На другому етапі здійснюється контроль прибуткових ордерів і карток складського обліку матеріалів, що спрямований на перевірку повноти відображення кількості цінностей, що надійшли на склад. Якщо затрата зазначених матеріалів здійснювалася зі складу до початку ревізії, потрібно перевірити правильність визначення залишку в картці складського обліку шляхом взаємного контролю з лімітно-забірними картками або іншими видатковими документами, а також за допомогою арифметичних підрахунків.

Якщо поставка матеріалів зроблена незадовго до початку ревізії, перевіряючі можуть ухвалити рішення щодо контролю фактичної наявності оприбуткованих матеріалів. У процесі інвентаризації враховуються залишки матеріалів даного виду до надходження чергової партії й операції по їхній поточній витраті. Аналогічно перевіряються «безтоварні» операції при зарахуванні грошей на розрахунковий рахунок. Тільки в цьому випадку контролюються документи на відпуск готової продукції зі складу.

Необґрунтовані операції на рахунках у банку ретельно приховуються оформленням фіктивних документів, тому якість контролю значно підвищується зустрічною перевіркою.

4.3 Результати аудиту грошових коштів підприємства

На думку Заремби Є.М., з метою запобігання привласнення коштів, що надійшли від контрагентів, доцільно проводити інвентаризацію грошових коштів на банківських рахунках шляхом методу звірки залишків, які обліковуються на рахунках в бухгалтерії, із залишками в банківських виписках. Розбіжності, виявлені інвентаризацією, оформлюються актом. За необхідності достовірність виписок встановлюють зустрічною перевіркою з банківськими установами. При інвентаризації не повинні залишатися поза увагою банківські операції, не підтверджені відповідними документами. За погодженням з підприємством необхідно з'ясувати причину відсутності документів і у випадку необхідності звернутись до банку за роз'ясненнями по даній операції [66].

Інвентаризація грошових коштів в дорозі здійснюється шляхом порівняння сум на відповідних субрахунках з даними квитанцій банківських установ, поштових відділень, копій супровідних відомостей на здачу виручки інкасаторам банку тощо.

Такі зловживання можна виявити шляхом арифметичної перевірки всіх підрахунків і підсумків, особливо тих граф, сума яких у подальшому не

відображається на рахунках коштів чи матеріалів, а списується на калькуляційні, збирально-розподільчі рахунки або відноситься безпосередньо на рахунок спеціальних джерел фінансування. В першу чергу перевіряється правильність підрахунку готівки, що надійшла з банку [67].

Процес проведення аудиту готівки та грошових коштів на банківських рахунках являє собою громіздку роботу, яка охоплює значну кількість операцій і документів, тому що рух грошових коштів на великому підприємстві здійснюється швидко та у великому обсязі. Така аудиторська перевірка потребує від аудитора достатнього практичного досвіду та професійних знань, володіння знаннями нормативно-правової бази, що регулює облік грошових операцій.

Використання готівки за цільовим призначенням перевіряють зіставленням даних про одержання готівки у відділенні комерційного банку із даними про їхнє витрачання, для цього використовують звіти касира, дані облікових реєстрів з дебету та кредиту рахунку 30 «Каса» і журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових документів.

В остаточному підсумку, кожний ревізор приймає самостійне рішення про набір спеціальних прийомів контролю й глибині перевірки. По-перше, це залежить від індивідуальних якостей працівника контрольно-ревізійного органу. По-друге, велике значення мають проміжні результати контролю. Відсутність розбіжностей дає можливість припинити перевірку після завершення запланованого обсягу роботи. Зворотна ситуація потребує продовження контрольних дій для з'ясування причин, розмірів і винуватців порушень.

Важливою ланкою розглянутого напрямку роботи ревізійної бригади вважається перевірка даних бухгалтерського обліку про рух і залишки грошей на розрахунковому рахунку.

Метод взаємної перевірки дає можливість перевіряючим ознайомитися з процедурою формування журналу № 1 (по рахунку № 31) і відомості № 1.2, які зіставляються з виписками банку й платіжних документів. У ході порядкової перевірки сум в журналі № 1 і відомості № 1.2 досліджується повнота й

своєчасність відображення операцій по розрахунковому рахунку на конкретну дату.

Якщо кількість операцій за один день незначна і в рядку наводяться дані за 2-5 днів, ревізоріві необхідно переконатися в тому, що всі враховані суми стосуються розрахунків, зроблених у зазначеному періоді часу. Варто враховувати, що протягом дня, якому відповідає певна виписка банку, можуть відбуватися однорідні операції.

Використовуючи дані відомості № 1.2, ревізор розрахунковим шляхом перевіряє правильність визначення залишку грошей на розрахунковому рахунку на кінець місяця. Додатково необхідно виконати порівняння отриманого залишку з даними про залишок на кінець місяця у виписці банку. Початковий залишок коштів на розрахунковому рахунку у відомості № 1.2 за наступний місяць повинен дорівнювати кінцевому залишку, зазначеному в попередній відомості.

Контроль операцій по рахунках у банку спрямований на вивчення розрахунків як у національній, так і в іноземній валюті. При здійсненні безготівкових операцій в іноземній валюті посадові особи підприємства зобов'язані дотримувати цілого ряду вимог. Рух грошових коштів на валютному рахунку детально вивчається перевіряючими на предмет законності розглянутих операцій. Для забезпечення ефективного контролю над здійсненням операцій в іноземній валюті в органах Державної податкової адміністрації створено спеціалізований підрозділ – відділ валютного контролю.

Передусім, перевіряється наявність ліцензій на здійснення зовнішньоекономічної діяльності, які є одним з основних критеріїв законності операцій. Паралельно необхідно перевірити належне оформлення документації з відкриття валютного рахунку в установі обслуговуючого банку.

Необхідно мати на увазі, що під час перевірки своєчасності, повноти й правильності проведення працівниками підприємства інвентаризацій аудитор може зіткнутися з такими недоліками:

- неповне охоплення інвентаризацією матеріальних цінностей;

- порушення встановленого порядку проведення інвентаризацій
- недотримання строків проведення інвентаризацій;
- наявність виправлень (підтирок, підчисток) в інвентаризаційних і порівняльних відомостях;
- відсутність підписів у відомостях окремих членів інвентаризаційної комісії;
- неправильна оцінка збитків від недостачі. Окремо аудитор має перевірити своєчасність відображення наслідків інвентаризацій в обліку, а також ефективність рішень, прийнятих керівництвом підприємства [68].

Залежно від оцінки системи внутрішнього контролю, яку встановлюють тестуванням та вивченням актів перевірки операцій із грошовими коштами, аудитор обирає кількість та види аудиторських контрольних процедур [69].

При проведенні аудиторської перевірки грошових коштів можуть бути виявлені наступні помилки та порушення, які показано у табл. 4.1.

Таблиця 4.1 – Типові помилки та порушення, які можуть бути виявлені аудитором

№ з/п	Документ	Характер порушення
1	Прибутковий касовий ордер	Наявність виправлень, підписів
2	Видатковий касовий ордер	Відсутність підпису головного бухгалтера, наявність виправлень
3	Касова книга	Невідповідність даних зі звітом касира
4	Авансовий звіт	Не відповідність виданих під звіт сум та
5	Виписка банку	Розбіжність платіжного документу та коду
6	Чек на видачу готівки	Розбіжність сум із даними ПКО

Джерелами аудиторських доказів при здійсненні аудиту операцій на рахунках у банках є виписки банку з особових рахунків та підтверджувальні

документи, а також записи в облікових регістрах за рахунком 31 «Рахунки в банках». Важливо перевірити повноту та достовірність банківських виписок і прикладених до них документів. Залишок коштів на кінець періоду в попередній виписці банку має дорівнювати залишку коштів на початок періоду в наступній виписці.

Насамперед аудитор звіряє залишки коштів, відображених у виписках, із залишками коштів, які значаться в облікових записах. Однак рівність залишків не гарантує тотожності оборотів за виписками банку та фактичними документальними даними, оскільки під час обробки виписок може бути допущене навмисне зменшення оборотів на однакову суму.

Тому варто детально перевірити інформацію по випискам банку за кожний місяць. Повноту банківських виписок встановлюють за їхньою нумерацією за сторінками й перенесенням залишку коштів на рахунку.

Суттєвим моментом перевірки залишку на рахунку грошових коштів є отримання письмового банківського підтвердження. Дані із банківського підтвердження повинні бути звірені з сумами у відповідній банківській виписці. Аналогічно і вся інша інформація із банківських виписок повинна бути перевірена. Якщо при перевірці аудитор виявить зловживання, вони повинні бути досліджені стосовно причин їх виникнення та сум.

Звертається увага на правильність оприбуткування в касу грошей, отриманих з банку за чеком. Мають місце випадки, коли окремі бухгалтери в змові з касиром забирали гроші, отримані за чеками, але для того, щоб обороти по виписці банку збігалися з відповідним журналом, суму отриманих грошей списували в кредит рахунку «Розрахунки з іншими кредиторами», на якому відображали кредиторську заборгованість, особливо з закінченим строком позовної давності.

Необхідно звіряти обороти за дебетом і кредитом відповідних рахунків, оскільки залишок може не змінитися, якщо зменшити обороти на однакову суму.

Також важливо установити, чи відповідають номери і суми використаних чеків корінцям книжок, а в разі виявлення анульованих чеків з'ясувати, чи є відмітка про це в корінцях.

З'ясовується також правильність кореспонденції рахунків із зарахування грошових коштів на рахунки в банках, своєчасність виділення ПДВ за оприбуткованими сумами виручки, авансів та ін. Суми, що не підтверджені документально, повинні враховуватись на рахунку «Розрахунки за претензіями».

Для підвищення ефективності системи внутрішнього аудиту запропоновано методика оцінки ефективності системи обліку безготівкових операцій (табл. 4.2).

Таблиця 4.2 – Оцінка ефективності системи бухгалтерського обліку безготівкових операцій підприємства засобами внутрішнього аудиту

Складові системи	Елементи системи	Напрями дослідження	Параметри оцінки
1	2	3	4
Методологія бухгалтерського обліку	Принципи	Дотримання принципів обліку безготівкових операцій	Зрозумілість та повнота дотримання
	Цілі та завдання	Виконання цілей і завдань фінансового, податкового та управлінського обліку грошових коштів	Зрозумілість, адекватність тлумачення та послідовність виконання
	Види обліку Методи обліку	Методичні прийоми та способи фінансового та управлінського обліку грошових коштів	Якість, доречність, методична правильність, законність
Технологія бухгалтерського обліку	Форма ведення обліку	Доцільність обраної форми	Затрати праці облікових працівників на складання облікових регістрів
	Обліковий процес	Облікові роботи з безготівковими операціями	Узгодженість та достатність облікових робіт, законність, повнота і завершеність операцій, доречність, правильність облікових розрахунків

Кінець таблиці 4.2

1	2	3	4
Організація бухгалтерського обліку	Бухгалтерська служба	Посадові обов'язки та атестація кадрів, що здійснюють безготівкові операції, їх облік та контроль	Кваліфікація та професійні компетенції облікових працівників
		Нормування праці	Відповідність нормам та нормативам
		Організаційна структура	Раціональність структури, рівень дублювання функцій, оперативність роботи облікових працівників
		Кадрове забезпечення	Повнота і достатність штату, рівень професійної придатності
		Технічне та програмне забезпечення	Рівень забезпеченості, функціональна придатність, відповідність стандартам, зручність надійність
		Ергономічне забезпечення	Обсяг робіт, кількість і склад закріплених операцій
	Дисципліна	Розрахунково-платіжна, податкова, з бюджетом, трудова, організаційна	Своєчасність та повнота розрахунків, дотримання положень установчих документів, трудового розпорядку
Інформаційне забезпечення	Документація	Нормативно-правова	
		Внутрішня, регламентна	
		Поточна облікова	Наявність, аналітичність, достовірність, наявність помилок, достатність, своєчасність, законність, оперативність доступність
		Звітна	Достовірність, правильність складання, повнота відображення, своєчасність подання
		Внутрішнього контролю	Відповідність запитам, достовірність, частота контрольних перевірок
	Інформаційна	Програмно-технічний захист	Рівень конфіденційності, доступності, достовірності та цілісності інформації
		Надійність персоналу	
Якість інформації			

Враховуючи великі обсяги діяльності виробничого підприємства, значну кількість розрахункових операцій, які пов'язані з надходженням та витрачанням

грошових коштів, при проведенні внутрішнього аудиту безготівкових операцій доцільно використовувати робочий документ запропонованої форми (табл. 4.3).

Таблиця 4.3 - Робочий документ аудиту грошових коштів

Кредито р	Код рядка у регістр і	Сума за документо м	Дата оплати за договоро м	Дата фактично ї оплати	Сума штрафу або пені за несвоєчасну оплату		Джерела відхилен ь
					За договоро м	Фактичн о	
1	2	3	4	5	6	7	8

Даний документ дозволяє перевірити рух грошових коштів при здійсненні розрахункових операцій. При цьому звіряються суми та строки за договором, наявність та фактичне нарахування та сплати штрафів або пені за несвоєчасне виконання умов договору. А також виявити джерела відхилень у документальній та фактичній інформаціях. Цей етап перевірки дозволяє оцінити стан фінансової дисципліни на підприємстві.

У табл. 4.4 представлено розроблені тести внутрішнього контролю, які дозволяють оцінити систему внутрішнього контролю та своєчасно ліквідувати її недоліки.

Таблиця 4.4 – Тести внутрішнього контролю безготівкових операцій

№ з/п	Зміст питання	Варіант відповіді			При- мітки
		Так	Ні	Інфор- мація відсутня	
1	2	3	4	5	6
1	Безготівкові розрахунки здійснюються: - у національній валюті; - у іноземній валюті; - з використанням векселів	+	+		
2	Наявність договору на банківське обслуговування	+			
3	Форми розрахунків у національній валюті: - акредитивна; - вексельна; - за розрахунковими чеками	+	+		
4	Право на електронний підпис на банківських документах має: - тільки керівник; - керівник і головний бухгалтер; - делеговано іншим посадовим особам	+	+	+	

Кінець таблиці 4.4

1	2	3	4	5	6
5	Наявність суцільної реєстрації платіжних доручень	+			
6	Наявність пропусків у нумерації платіжних доручень	+			
7	Банківські виписки додатково реєструються і підшиваються в хронологічному порядку		+		
8	Доступ до комп'ютеризованого обліку операцій із руху коштів мають тільки відповідні особи			+	
9	Наявність актів перевірок безготівкових розрахунків			+	
10	Чи були встановлені порушення в обліку безготівкових операцій у національній валюті?				
11	Наявність у працівників бухгалтерії нормативних документів, що регулюють безготівкові розрахунки в іноземній валюті		+		
12	Наявність окремих аналітичних рахунків для обліку руху коштів у різних валютах	+			
13	Наявність пропусків у нумерації платіжних доручень на перерахування коштів в іноземній валюті		+		
14	Облік руху грошових коштів в іноземній валюті ведеться у двох валютах: в іноземній валюті розрахунків і у національній валюті	+			
15	Перерахунок залишку грошових коштів в іноземній валюті здійснюється за курсом НБУ на дату звіту	+			
16	У звітному періоді надходила іноземна валюта		+		
17	У звітному періоді здійснювалися операції з продажу іноземної валюти		+		
18	Наявність замовлень на продаж іноземної валюти		+		
19	Наявність замовлень на купівлю іноземної валюти		+		
20	Наявність актів перевірок безготівкових розрахунків в іноземній валюті			+	
21	Чи були встановлені порушення в обліку безготівкових операцій в іноземній валюті: - внутрішніми аудиторами; - зовнішніми контролюючими органами			+	

Тестування традиційно вважається одним з основних методичних прийомів аудиту, використання якого є частиною світової аудиторської практики [61]. Його зміст полягає у тому, що аудитор формує перелік питань для оцінки відповідного об'єкта дослідження і послідовно виконує необхідні процедури для отримання аудиторських доказів. Цей методичний прийом є важливим не тільки для аудиту фінансової звітності, але й для аудиту стратегій розвитку підприємства.

Висновки до розділу 4

1. Організація аудиторської перевірки використання грошових коштів містить декілька етапів. Для підприємства першим етапом являється замовлення аудиторських послуг, вибір аудитора або аудиторської фірми, обговорення умов аудиту, строків виконання та вартості послуг. У свою чергу аудиторська фірма, враховуючи усі вимоги законодавства, погоджується або відмовляється від надання аудиторських послуг. Після погодження усіх договірних умов аудитори розпочинають підготовку до проведення аудиту. Важливою складовою цього етапу виступає формулювання мети перевірки, завдань та вибір аудиторських доказів.

2. Аудит грошових коштів містить декілька напрямів, перш за все окремо перевіряють стан платіжної та фінансової дисципліни, використання готівки на підприємстві та виконання вимог чинного законодавства щодо її обігу. Наступним напрямом є перевірка надходження та витрачання безготівкових грошових коштів. Цей напрям ускладнюється наявністю декілької банківських рахунків у різних комерційних банках.

3. У ході дослідження окреслено вагому роль внутрішнього аудиту як інструмента підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку. Зокрема, його цінність у порівнянні з іншими формами контролю, проявляється у попередженні порушень шляхом своєчасного внесення коректив; наданні гарантій, консультацій та рекомендацій керівництву щодо підвищення якості та ефективності окремих елементів системи обліку та оцінці надійності інформаційних потоків.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Досліджено історичний аспект ролі грошей в розвитку цивілізації та економіки держав та підприємств. Досліджено економічну сутність понять «грошові кошти» та «грошові потоки» та сформульовано висновок, що гроші та грошові кошти використовуються як об'єкт бухгалтерського обліку та у нормативних актах включають готівку, грошові кошти на банківських рахунках та еквіваленти грошових коштів. Категорія «грошові потоки» використовується для характеристики руху грошових коштів, для відображення у певній формі фінансової звітності руху коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

2. Побудова класифікації грошових коштів дозволяє у подальшому розглядати різні напрями їх використання, контролювати їх рух та деталізувати інформацію про ліквідні активи, які забезпечують кругообіг господарських засобів. Наявні розбіжності у нормативних актах, національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності, значна кількість та нестабільність нормативних актів ускладнюють процес обліку грошових коштів.

3. На підставі фінансової звітності ДП «МА «Бориспіль» проведено аналіз основних фінансово-економічних показників. Результати розрахунків динаміки та структури показників, які формують фінансовий результат, свідчить про стрімке зростання доходів від усіх видів діяльності у 2018 році. Зокрема відзначено зростання доходів від фінансової діяльності. За даними аналізу доходів та витрат від усіх видів діяльності розраховано показники рентабельності, рівень якої коливався у діапазоні 50 %, що підтверджує прибутковість діяльності аеропорту. Розраховані показники ліквідності свідчать про високий рівень платоспроможності, у підприємства достатньо ліквідних активів для своєчасного погашення заборгованості. Усі розраховані показники відповідають нормативам та свідчать про високий рівень фінансової стійкості підприємства.

4. Організація документообігу має відповідати вимогам нормативних актів та положенням облікової політики підприємства. Більшість грошових документів для обліку готівки та грошових коштів на банківських рахунках, але для ефективного контролю за зберіганням та використанням грошових коштів бажано зафіксувати у додатках до Наказу про облікову політику облікові номенклатури документообігу. Синтетичний облік безготівкових коштів ведеться з використанням діючого плану рахунків, де критеріями відокремлення видів грошей є валюта грошових коштів та їх форма. Запропонована деталізація грошових коштів для контролю руху фінансових інструментів та спеціального призначення, зокрема цільового призначення та електронного адміністрування податків

5. Досліджено особливості організації обліку за центрами відповідальності, рекомендовано окремо організувати центр грошових коштів, функцією якого є контроль за рухом грошових коштів. За умов налагодженої системи управлінського обліку та контролю за центрами відповідальності такий підрозділ забезпечить інформацією про раціонально використовувати грошові кошти. Інформація про рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності відображається у Звіті про рух грошових коштів, який складається за одним із методів (прямим або непрямим). На ДП «МА «Бориспіль» Звіт про рух грошових коштів складають за прямим методом.

6. Економічний аналіз відіграє важливе значення у процесі прийняття управлінських рішень щодо ефективності використання ліквідних засобів, їх витрачання у фінансовій та інвестиційній діяльності. На теперішній час відомо та використовують значну кількість методів та процедур проведення економічного або фінансового аналізу використання майна, більшість з яких вже давно використовуються аналітиками та забезпечують високу точність розрахунків.

7. Основні етапи аналізу грошових потоків полягають у виборі системи показників, підготовці значного масиву інформації достовірних даних, здійснення факторного аналізу впливу чинників на результативний показник,

формулювання обґрунтованих висновків за результатами розрахунків, виявлення внутрішніх резервів. Проведено аналіз руху грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Визначено, що найбільшим напрямом витрачання грошових коштів є операційна діяльність, за якою відмічено позитивну динаміку щодо надходження авансових платежів від замовників. Це є гарантією отримання доходів за умов виконання підприємством договірних зобов'язань.

8. Таким чином, всі перераховані складові позитивно або негативно вплинули на формування чистого грошового потоку від операційної діяльності, яких у 2018 році знизився на 129368 тис. грн. та на 55739 тис. грн. у 2019 році. Сучасні інформаційні системи дозволяють вирішувати найскладніші аналітичні задачі, розраховувати та ілюстровано подавати результати, тенденції розвитку, порівняльні характеристики.

9. Якісне управління грошовими потоками дозволяє мінімізувати незбалансованість грошових потоків від різних видів діяльності та ризику неплатоспроможності підприємства. Ефективне управління залишками грошових коштів як складовою оборотних активів дозволяє накопичувати та використовувати вільні ресурси для прибуткових напрямів діяльності.

10. Організація аудиторської перевірки використання грошових коштів містить декілька етапів. Для підприємства першим етапом являється замовлення аудиторських послуг, вибір аудитора або аудиторської фірми, обговорення умов аудиту, строків виконання та вартості послуг. У свою чергу аудиторська фірма, враховуючи усі вимоги законодавства, погоджується або відмовляється від надання аудиторських послуг. Після погодження усіх договірних умов аудитори розпочинають підготовку до проведення аудиту. Важливою складовою цього етапу виступає формулювання мети перевірки, завдань та вибір аудиторських доказів.

11. Аудит грошових коштів містить декілька напрямів, перш за все окремо перевіряють стан платіжної та фінансової дисципліни, використання готівки на підприємстві та виконання вимог чинного законодавства щодо її обігу.

Наступним напрямом є перевірка надходження та витрачання безготівкових грошових коштів. Цей напрям ускладнюється наявністю декілької банківських рахунків у різних комерційних банках.

12. У ході дослідження окреслено вагому роль внутрішнього аудиту як інструмента підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку. Зокрема, його цінність у порівнянні з іншими формами контролю, проявляється у попередженні порушень шляхом своєчасного внесення коректив; наданні гарантій, консультацій та рекомендацій керівництву щодо підвищення якості та ефективності окремих елементів системи обліку та оцінці надійності інформаційних потоків.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Івченко Л.В. Сутність грошових коштів: підходи до визначення. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Випуск 10, 2016. С. 798 – 803. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/167.pdf> (дата звернення 13.11.2020).
2. Осовська Г. В. Економічний словник, 2009. С. 358. URL: <http://library.pgasa.dp.ua/index.php/en/vystavky?id=125> (дата звернення 11.11.2020).
3. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок. URL: https://econa.at.ua/Vypusk_6/deriy.pdf (дата звернення 19.11.2020).
4. Коваленко Д. Гроші та кредит: теорія і практика: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 344 с.
5. Г.В. Осовська. Економічний словник. К.: Кондор, 2009. 358 с. URL: <http://library.pgasa.dp.ua> (дата звернення 16.11.2020).
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Бутинець Ф.Ф. 8-е вид. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
7. Остафійчук. С.М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. С. 215.
8. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік, оподаткування і звітність: підруч. 5-те вид. К.: Алтера, 2011. 151 с.
9. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Редкол. С.В. Мочетний та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
10. Яструбецька Л.С. Організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками промислових підприємств України: автореф. дис. канд. екон. Л., 2006. 20 с.

11. Сутність грошових коштів: підходи до визначення. URL: http://global-national.in.ua/issue-10-2016/18-vipusk_ (дата звернення 11.11.2020).
12. Ю.О. Єрешко/ Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії. К., 2011. № 4(119). С. 39-43.
13. Крічевець К. Теоретичні основи контролінгу грошових потоків підприємства. *Наука молода*. 2007. Вип. 8. С. 174.
14. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник. К.: Київ. *Національний торговельно-економічний університет*. 2008. 514 с.
15. Заремба Є.М. Обліково-аналітичне забезпечення інтегрованого бухгалтерського обліку грошових потоків підприємства. *Фінанси. Менеджмент, актуальні питання науки і практики*. № 2. 2015. С. 46-52. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis (дата звернення 14.11.2020).
16. Про банки і банківську діяльність: закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001, № 5-6, URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. (дата звернення 04.12.2020).
17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 Звіт про рух грошових коштів: затв. Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01 січня 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text (дата звернення 09.11.2020).
18. Максutow С. Учет и анализ денежных потоков предприятия / С. Максutow. *Вестник бухгалтера и аудитора Украины*. 2002. № 18. С. 4–7.
19. Сопко В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник, 2 вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2010. 500 с.
20. Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами: пер. с англ. гл. ред. серии Я.В. Соколов. М.: Финансы и статистика, 2009. 800 с.
21. Проблеми і перспективи розвитку аудиту в Україні: монографія / За заг. ред. д.е.н. проф. Пушкаря М.С. Тернопіль: «Карт-бланш», 2012. 220 с.
22. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 554 с.

23. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV із змінами та доповненнями. URL: zakon.rada.gov.ua/go/436-15 (дата звернення 11.12.2020).

24. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 15.11.2020).

25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 02.12.2020).

26. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 11.11.2020).

27. Про валюту і валютні операції. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018, № 30, ст.239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#TextВ> (дата звернення 21.11.2020).

28. Інструкція про застосування [Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій](#), затв. Міністерством фінансів України 30.11.1999 № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 12.11.2020).

29. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затв. Постановою Правління національного банку України 29.12.2007 № 148. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> (дата звернення 05.11.2020).

30. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення 21.11.2020).

31. Офіційний сайт Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль». URL: <https://mtu.gov.ua/timeline/?ry=2017&rp=0&t=2> (дата звернення 03.12.2020).

32. Планування діяльності державних підприємств. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6561 (дата звернення 26.11.2020).

33. Башнянин Г.І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. С. 98-101.

34. Котляр М.В. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2008. С. 120-124.

35. Організація та методика економічного аналізу: Навчальний посібник для бакалаврів всіх напрямків підготовки. Одеса, ОДЕУ, 2010. 351 с.

36. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник: Київський національний економічний ун-т. К. 2010. 258 с.

37. Степова Т.Г., Татарінова Г.О., Гріщук Р.І. Облік грошових коштів: Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ. 2013. 120 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/531/1> (дата звернення 11.11.2020).

38. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затв. Постановою Правління національного банку України 29.12.2007 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> (дата звернення 21.11.2020).

39. Організація бухгалтерського обліку: навч. посібник для студентів вузів / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, М.С. Шулепова. 2-е вид., доп. і перероб. Житомир: ЖІТІ, 2001. 576 с.

40. Бондаренно Н.М. Організація обліку і контролю рошових коштів. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/17_2017/46.pd (дата звернення 03.12.2020).

41. Сук Л.К. Організаці ябухгалтерськог обліку: підручник, К.: Каравела, 2009. 624 с.

42. Порядок відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України, затв. Наказом міністерства

фінансів України від 22.06.2012 № 758. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12#Text> (дата звернення 18.11.2020).

43. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України та змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-03#Text> (дата звернення 11.11.2020).

44. Величко О. Г., Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні. Д.: ТОВ «Баланс-Клуб», 2012. 768 с.

45. Гавриловська Л. М., Ларіонова А. С. Фінансовий облік-1: навч.- метод. посібник для самот. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2014. 243 с.

46. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.

47. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в системі управління підприємством. К.: Ваклер, 2011р. 422 с.

48. Кошельок Г.В. Грошові потоки в системі управління діяльністю підприємства. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 5(16) 2019, С. 50-57.

49. Заремба Є.М. обліково-аналітичне забезпечення інтегрованого бухгалтерського обліку грошових потоків підприємства. *Фінанси. Менеджмент, актуальні питання науки і практики*, № 2. 2015. С. 46-52. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis (дата звернення 11.11.2020).

50. Лист Міністерства фінансів України від 14.04.2009 р. № 31-34000-10-10/10577 «Щодо відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про рух грошових коштів». URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2010/august/issue-62/article-56595.html> (дата звернення 11.11.2020).

51. Бухгалтерський сервіс. *Інтерактивна бухгалтерія*. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/9043/15042> (дата звернення 19.10.2020).

52. Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору

економіки. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від. 02.03.2015 № 205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0300-15#Text> (дата звернення 14.11.2020).

53. Спільник І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. *Міжнародний науковий журнал*. Випуск 1-2. 2017, С. 67-85. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/25248/1/312-622-1-SM.pdf> (дата звернення 21.11.2020).

54. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: www.apu.com.ua/files/temp/Ukr-block_T1-2010.pdf (дата звернення 14.10.2020).

55. Мартякова О.В., Харченко В.А. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Наукові праці ДонНТУ*. Серія: Економічна. 2007. Вип. 32. С. 158-162.

56. Спільник І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/25248/1/312-622-1-SM.pdf> (дата звернення 16.11.2020)

57. Федішин М.П. Методичні аспекти грошових потоків підприємств для цілей планування. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497> (дата звернення 16.11.2020 р).

59. Єрешко Ю.О. Сутність і структура механізму управління грошовими потоками підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київського політехнічного інституту»*. К.: ВПІ ВПК «Політехніка», 2011. № 8. С. 20-25.

60. Тянь, Р.Б. Структурний аналіз грошових потоків із метою підвищення надійності їх прогнозування. *Журнал «Фінанси України»*. 2012. №5. С 110-120. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення 17.11.2020).

61. Магдич І. Методичні аспекти аналізу ефективності управління грошовими потоками в інвестиційній діяльності підприємства. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2015. №5 (170). С. 60-64.

62. Рябчик О.Г. особливості та проблеми аудиту грошових коштів у касі та на рахунках суб'єкта господарювання у банку. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_29/2/44.pdf. (дата звернення 14.11.2020).

63. Ковальова О.В., Гришко Н.В. Проблеми аудиту грошових коштів та їх вирішення. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=25105> (дата звернення 11.11.2020).

64. Радіонова Н.Й. Концептуальний підхід до організації та методики проведення аудиту грошових коштів підприємства. URL: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=5750>. (дата звернення 12.26.2020).

65. Організація та методика аудиту: посібник. Л.М. Ячнева та ін. Х.: Форт, 2014. 121 с.

66. Заремба Є.М. Система внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами. *Вісник ЖДТУ*. Серія: Економічні науки, 2012. № 4 (62). С. 89–92.

67. Бутинець, Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту: [Текст]: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Бутинця. Житомир: ЖІТІ, 2000. 727 с.

68. Н.І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю.І. Мізік, О.О. Конопліна. Аудит: методика і організація : навч. посібник: Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. 2017. 319 с.

69. Олійник Є.В. Переваги внутрішнього аудиту страхових компаній. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2>. (дата звернення 12.11.2020).